

Neznalost zákona neomlouvá aneb je zapotřebí znát svá práva a povinnosti!

Ing. Hana Lněničková

Olomouc 2014

Úvod

Hlavní cíle vzdělávacího programu

Přijatelnou a lidskou formou vyzdvihnout zásadní změny týkající se soukromého práva, postavení člověka ve společnosti, v rodině a otázku smluv a závazků.

Téma č. 1 - Základní pojmy – chvilka nudy ovšem nezbytně nutná

1. 1. Základní pojmy – právo, soukromé právo, právní předpisy, právní řád, zákonnost a právní vědomí
1. 2. Všechno je jinak: občanský zákoník – zákon pro život
1. 3. Zásady: základní hodnotou je člověk, více svobody, spravedlnosti a méně formalizmu, důraz na poctivost a spravedlnost – jednání v souladu s dobrými mravy, ochrana dobré víry, sliby se mají plnit
1. 4. Osobnost – fyzické osoby, svéprávnost – emancipace, omezení svéprávnosti, ochrana práv spojených s osobností člověka, zánik právní osobnosti – nezvěstnost, průměrný člověk

Téma č. 2 - Člověk v rámci své rodiny a jeho majetek

2. 1. Vše začíná svatbou: v bohatství i chudobě, majetkové vztahy mezi manželi, rodinný závod, výživné na mnoho způsobů
2. 2. A taková to byla láska: domácí násilí, matka jistá - otec v pochybách, jak se rozvést
2. 3. Péče o děti: svěření do péče rodičům, úprava styku s nezletilým, osvojení, ústavní péče
2. 4. Jak se dědí a kdo platí dluhy:
 - druhy závětí, obecné nástupnictví, svěrenecké nástupnictví, odkaz, podmínky dědění,
 - nemám zájem – dědit nechci: zřeknutí se dědictví, odmítnutí dědictví, vzdání se dědictví,
 - dědická smlouva, chráněné osoby – nepominutelní dědicové, vydědění,
 - dědění ze zákona,
 - kdo dědí dluhy: odmítnutí předluženého dědictví, soupis majetku zůstavitele.

Téma č. 3 – Člověk v džungli právních vztahů

3. 1. Není věc jako věc
3. 2. Smlouvy a možné pochybnosti: co není zakázáno je dovoleno (výslovný zákaz, dobré mravy, veřejný pořádek, ochrana slabší strany, ochrana osoby průměrného rozumu, „hardship“, lichva, předmluvní odpovědnost
3. 3. Spotřebitelské smlouvy: ochrana spotřebitele, kupní smlouvy, vadné plnění, reklamace bez legrace
3. 4. Bydlení: smlouva o nájmu bytu, co nájemce smí a co nesmí, zvíře v bytě, stavební úpravy, podnikání v bytě, spolubydlící a podnájem, ukončení nájmu – výpověď z nájmu, nájem po smrti nájemce
3. 5. Výměnek
3. 6. Náhrada škody a nemajetkové újmy – škoda, nemajetková újma, vznik újmy, její náhrada, odpovědnost za škody

Seznam pomůcek:

Doporučuji k jednotlivým tématům zpracovat prezentaci v PW. Při přednáškách použít PC techniku včetně připojení na internet.

Obsahová část vzdělávacího programu

Náš vzdělávací program má za úkol zprostředkovat informace o změnách v právu soukromém, abychom společně zjistili, jak jsou nově upraveny situace, které se nejvíce dotýkají našeho běžného života.

Například poměrně často řešíme problémy s koupí věcí a jejich reklamami, minimálně jednou za život se můžeme zabývat problematikou jak uzavřít manželství a co z toho pro nás vyplývá. Ti méně šťastní musí řešit, jak se bříme manželství zbavit a rozvést se pokud možno se ctí - bez zbytečných ztrát jak citových tak majetkových. Jsme-li zodpovědní a předvídaví, řešíme i to, jakým způsobem naložit se svým majetkem – darování, závěť, dědická smlouva.

V rámci našeho vzdělávacího programu se budeme společně snažit získat přehled o základních změnách a na příkladech přiblížit možná řešení výše uvedených situací a nejen těch. Pro řešení situací v rámci práva soukromého byl nově vytvořen zákon – Občanský zákoník, ze kterého budeme vycházet.

Celý materiál je inspirován knihou vhodnou pro laickou veřejnost: RYŠÁVKOVÁ, Veronika a kol. *Nový zákoník úplně pro všechny*. Praha: GRADA PUBLISHING a.s., 2014, ISBN 978-80-247-5157-3.

1. Základní pojmy aneb chvilka nudy nezbytně nutná

1.1. Základní pojmy

Úvodem si připomeneme několik základních pojmů z oblasti práva, abychom si rozuměli a bylo zřejmé, že mluvíme stejnou řečí.

1.1.1. Právo

Soubor pravidel, podle kterých se organizuje a řídí lidské spolužití. Historicky se vyvinulo od nepsaných právních obyčejů k soudobé písemné formě právních předpisů, a to v souvislosti se vznikem států. Právo lze různě dělit, jednou z možností je rozdělení na právo soukromé a veřejné.

Soukromé právo - zahrnuje práva a povinnosti vznikající ze vzájemného styku osob sobě rovných a z jejich vůle. Soukromé právo vzniká v soukromé sféře. Jeho hlavním zdrojem není zákon, ale svobodná vůle odrážející se zpravidla ve smlouvách.

Soukromé právo se týká styku soukromých osob a veřejné právo styku jednotlivce s orgány veřejné moci. Obě oblasti právního řádu se prolínají, přesto zůstávají zásadně odděleny. Jejich uplatňování sleduje různý účel. Při rozhodování podle veřejného práva je podstatný veřejný zájem, v soukromém právu je podstatný soukromý zájem.

Příklad:

Veřejnému zájmu může odpovídat zrušení nevyužívané parkovací plochy v sousedství klidné vilové čtvrti a povolení stavby užitečného, ale hlučného zařízení (letišť, továrny, autobusového nádraží) na tomto místě. Zároveň takové opatření vede k poklesu cen nemovitostí v sousedství. Změna situace povede k snížení nájmů apod. Dotčení vlastníci se sice nemohou domoci, aby zařízení bylo odstraněno, ale náleží jim finanční kompenzace¹

¹ NEUVEDEN. *Občanský zákoník* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/obecna-cast/predmet-upravy/>

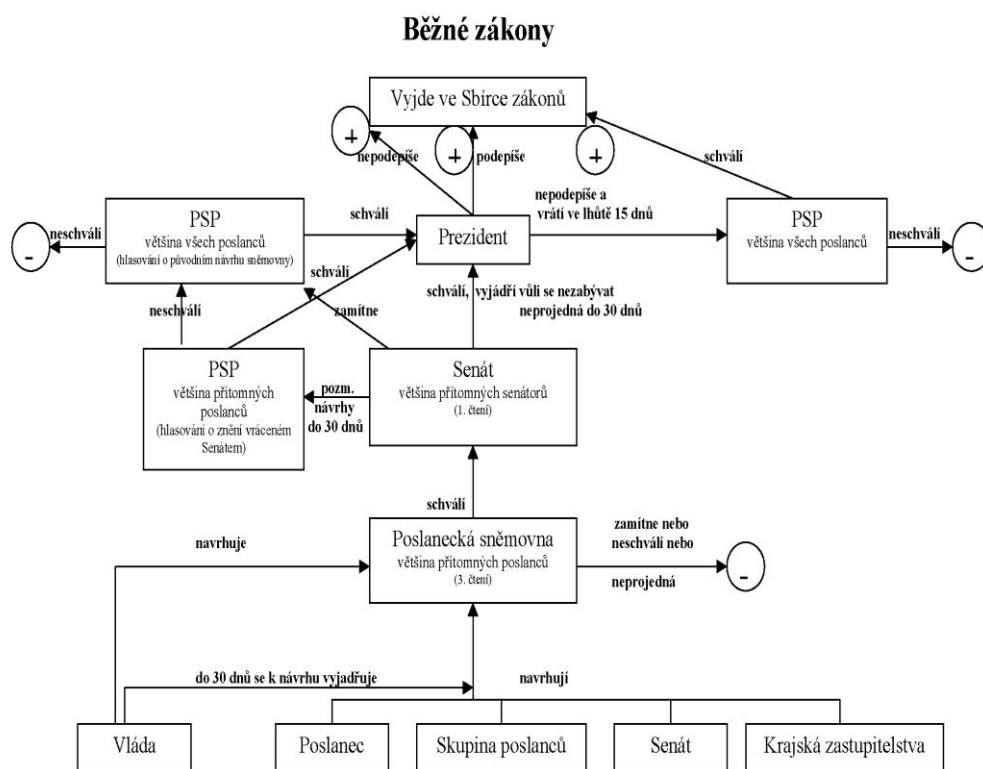
1.1.2. Právní předpisy

Právní předpisy jsou soubory právních norem, což jsou všeobecně závazná pravidla chování, jejichž dodržování je vynutitelné státem a jsou vytvořena zákonnou formou – tzv. *legislativním postupem*. Například zákony, vyhlášky, nařízení atd.

1.1.3. Legislativní postup

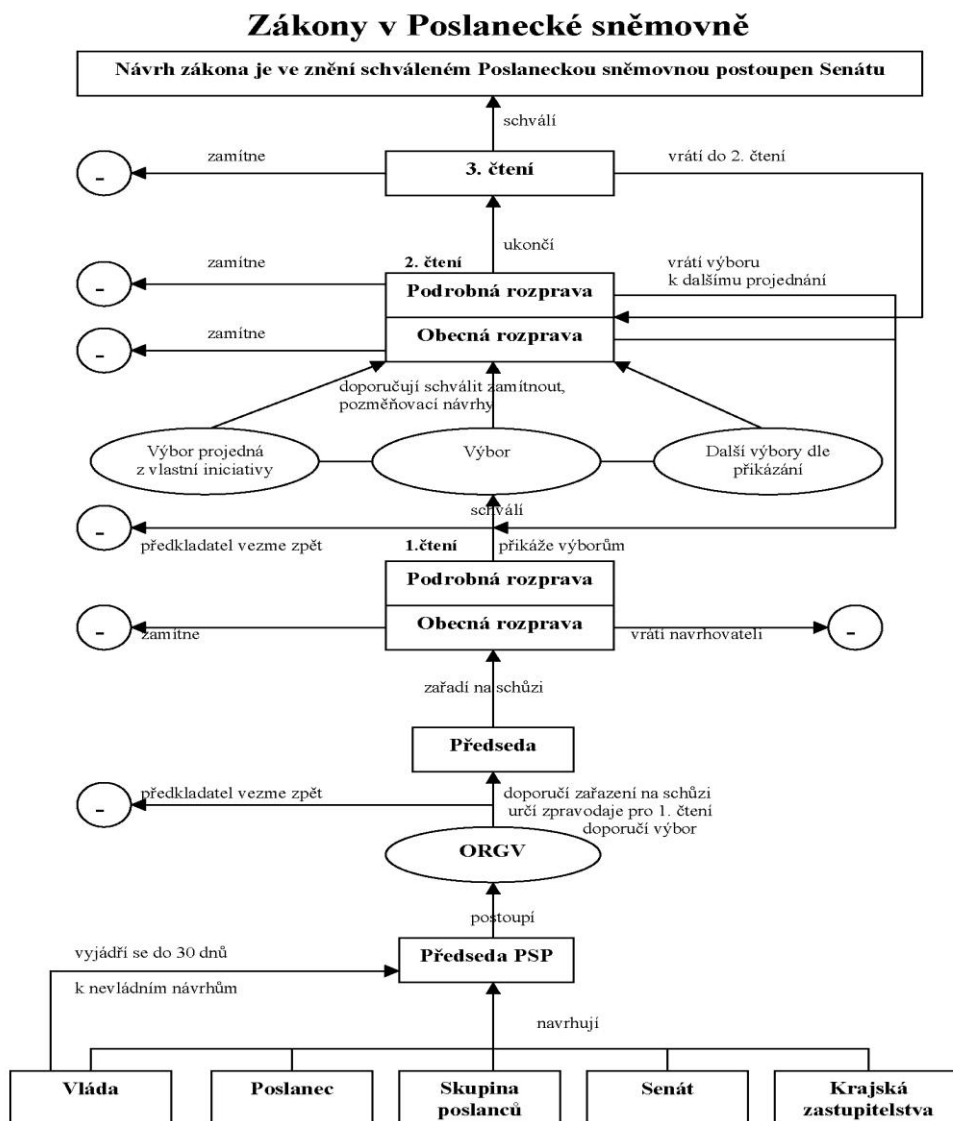
Jedná se o zákonem stanovený postup pro tvorbu právních předpisů v ČR, viz. schéma č. 1 a č. 2.

Schéma č. 1: Legislativní postup schvalování zákonů – běžné zákony²

² NEUVEDEN. *Legislativní postup* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=173>

Schéma č. 2: Zákony v Poslanecké sněmovně ČR³

Dalším jednoduchým zdrojem pro získání informací o postupu schvalován zákonů v ČR je schéma, které najdete na: <http://mladez.senat.cz/vznik-zakona>.

³ NEUVEDEN. *Legislativní postup* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=173>

1.1.4. Právní řád

Právní řád je souhrn všech právních předpisů ve státě a je uspořádán podle důležitosti jednotlivých právních předpisů tzv. právní síly.

Vytváří pomyslnou pyramidu právních předpisů, kdy na vrcholu jsou právní normy nejvyšší právní síly.

Schéma č. 3: PRÁVNÍ ŘÁD ČR

Charakteristické rysy právního řádu

- představuje soustavu právních norem, které tvoří logický celek; tzn. právní normy na sebe navazují, obsahově se doplňují a nejsou mezi nimi žádné rozpory; každý zákon musí být v souladu s ústavou a ústavními zákony a žádný z prováděcích předpisů nesmí odporovat zákonu či z mezí zákona vybočit (tzn. zákon zužovat nebo rozšiřovat). O soulad právních norem v právním řádu dbá Ústavní soud a orgány moci zákonodárné, výkonné i soudní,
- všechny právní normy jsou projevem jediné vůle (schvaluje ho jeden legislativní orgán zákonem stanoveným postupem),
- právní řád se neustále vyvíjí a mění v souladu s potřebami naší společnosti, právní normy vznikají, mění se nebo ruší (novelizace, derogace),
- právní řád ČR tvoří uzavřený myšlenkový celek odlišný od právních řádů jiných států, což je dáno především historickým vývojem dané společnosti.

1.1.5. Zákonost a právní vědomí

Zákonost – důsledné dodržování právního řádu. Závisí na dobré znalosti právních norem.

Zásady napomáhající zajištění zákonosti:

- *před zákonem jsme si všichni rovni*
- *neznalost zákona neomlouvá.*

Právní vědomí – znalost právního řádu a přesvědčení o spravedlnosti a účelnosti právních norem. Ochota jedince se právními předpisy řídit a dodržovat je.

Vliv na úroveň právního vědomí jednotlivců má: vzdělanost, kulturní a morální úroveň občanů daného státu, což má vliv na jejich dobrovolné a uvědomělé dodržování právního řádu. Dále právní vědomí ovlivní i skutečnost, jak rychle a spravedlivě řeší státní orgány porušování práva a právní spory.

1.2. Všechno je jinak. Občanský zákoník je zákonem pro život.

Právo soukromé se od 1. 1. 2014 řídí Občanským zákoníkem, který vyšel ve Sbírce zákonů pod symbolickým číslem 89/2012 Sb. Číslovka 89 nesymbolizuje jen rok tzv. „sametové revoluce“ a boje o demokracii, ale také revoluci v právu, která byla touto velkou změnou odstartována.

Nový občanský zákoník otevírá co nejširší rámec svobodné iniciativě jednotlivce a jeho právu uspořádat si soukromý život podle svého a usilovat o vlastní štěstí. Většina jeho ustanovení je dispozitivních. Platí tedy, že se použijí, neprojeví-li strany jinou vůli. Vůle je obecně omezena hledisky dobrých mravů, veřejného pořádku a postavení osob (včetně práva na ochranu osobnosti)⁴.

Nový občanský zákoník je tematicky rozdělen do pěti částí:

- obecná část – základní pojmy,
- rodinné právo – zákon o rodině
- absolutní majetková práva – vlastnické právo a právo dědické
- relativní majetková práva – právo závazkové: obsah, vznik, změna, zánik, zajištění závazků a vzory smluv typických
- ustanovení společná, přechodná a závěrečná.

Minimum statistiky:

NOZ obsahuje 3081 paragrafů, ruší 238 zákonů a vyhlášek, byl tvořen 12 let a za několik týdnů má vzniknout novela, o které ministerstvo spravedlnosti hovoří jako o aktuální.

1.3. Zásady soukromého práva

Soukromé právo vychází z obecných zásad psaných i nepsaných. Nejvýznamnější z nich jsou:

- chovat se poctivě (v souladu s dobrými mravy),
- nikomu bezdůvodně neškodit a dát každému,
- co mu patří (sliby se mají plnit),
- ochrana dobré víry, která se u každého předpokládá (nedostatek dobré víry musí být dokázán),
- v soukromém styku má každý právo očekávat od jiných, že se budou chovat jako lidé s rozumem průměrného člověka.

Nově právo soukromé také přináší více svobody a spravedlnosti, rozšiřuje ochranu osobnosti člověka a přináší méně formalizmu.

⁴ NEUVEDEN. *Občanský zákoník* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/obecna-cast/predmet-upravy/>

1.3.1. Více svobody i spravedlnosti

Nová pravidla soukromého práva přinášejí nové možnosti, jak mohou lidé realizovat svá práva a prosazovat své zájmy. Mohou se dobrovolně rozhodnout, zda je pro ně lepší sepsat dědickou smlouvu ještě za života se svými dědici, či jednostranně pořídit pro případ smrti závěť. Mohou se rozhodnout, zda se podřídí paragrafům o kupní smlouvě, které nabízí občanský zákoník, nebo si při uzavírání smlouvy sjednají svoje vlastní pravidla. Pokud se domluvená pravidla nebudou přičít dobrým mravům, ochraně slabší strany či veřejnému pořádku, mohou se dohodnout jakkoli se jim zlíbí, i odchýlně od zákona.

Příklad:

Pokud vám nevyhovuje zákonem stanovená sazba úroku z prodlení nebo nevíte, že něco takového vůbec existuje? Můžete si v soukromém styku sjednat úrok, na jakém se s protistranou dohodnete. Nemusíte se obávat, že vaše dohody budou neplatné jenom proto, že se o pár procent liší od nějakého nařízení vlády, o němž jste v životě ani neslyšeli. Pokud budete jednat poctivě. Můžete si dohodnout, co chcete.

1.3.2. Základní hodnotou je člověk

Nově jsou zákonem rozšířeny možnosti ochrany osobnosti člověka. Za určitých podmínek je umožněno podnikat i osobám mladším osmnácti let a také se otevírá prostor pro vyšší odškodnění při újmě na životě a zdraví. Také je kladen důraz na vůli a přání člověka, kdy se umožňuje vyjádřit předem přání, jak by měly být jeho záležitosti spravovány, až u něj naplno vypukne například Alzheimerova choroba a už nebude schopný rozumného úsudku. Stanoví, že by měl být vždy zkoumán a zohledněn smysl a účel, který byl právním jednáním zamýšlen, nejen formální pravidla. Lidé totiž zpravidla vědí, co chtějí, ale nevědí, jaká jsou zákonná pravidla. Pro nový občanský zákoník je typické, že nadřazuje vůli lidí právě takovým pravidlům. Samozřejmě jen v případech, kdy to ničemu nevadí.

1.3.3. Méně formalizmu

Zákon nám tedy většinou nevnucuje písemnou formu. Uzavírat smlouvy písemně je samozřejmě v mnoha případech lepší hlavně z důkazního hlediska v případě možného budoucího sporu. Pokud by to ale smluvní strany opomněly nebo prostě nechtěly smlouvu sepsat písemně, nebude to mít automaticky za následek neplatnost smlouvy, jak tomu často bylo dříve.

Příklad

Mezi smlouvy, kde už nově postačí ústní forma, patří smlouva o smlouvě budoucí, postoupení pohledávky, převzetí dluhu, přistoupení k dluhu, postoupení celé smlouvy, prominutí dluhu, smluvní pokuta, převzetí záruky za jakost, tichá společnost, koupě a pacht závodu, v některých případech i nájem aj.

1.3.4. Jednání v souladu s dobrými mravy

Tento pojem není v českém právním řádu přímo definován. Dobré mravy jsou posuzovány vždy vzhledem k danému času, danému místu s přihlédnutím ke všem okolnostem a povaze konkrétního případu.

Příklad:

K jednání týkajícímu se společného jmění, které není pro manželský pár běžné, musí mít manžel souhlas toho druhého. Pokud tedy manžel prodal rodinou chalupu bez souhlasu manželky, je kupní smlouva platná až do chvíle, kdy se manželka dovolá její neplatnosti.

Nová je i úprava důsledků jednání učiněných pod *hrozbou násilí*. Současné platné právo je dosud spojuje s absolutní neplatností, přičemž část právní nauky dokonce dovozuje, že se nejedná o absolutní neplatnost, nýbrž o neexistenci, protože vůle jednajícího chybí. Zákon se vrací k zásadě „*třebas donucen, přece jen to chtěl*“, neboť donutit lze osobu i k tomu, aby jednala k svému prospěchu nebo k užitku osoby sobě blízké apod. Pak není důvod konstruovat pro tyto případy neplatnost, nýbrž je věcí donuceného, aby sám uvážil, chce-li zachovat platnost toho, co učinil pod donucením. I takové jednání se tedy považuje za platné, pokud se dotčená osoba jeho neplatnosti nedovolá⁵.

1.3.5. Ochrana dobré víry

Zřejmě největší výhodou nového zákoníku je jeho důraz na ochranu běžného laika, který často nevědomky udělá ve svém právním jednání chybu. K ochraně slabší strany právního vztahu využívá zákoník právě institut takzvané dobré víry, kterou navíc nově nebude třeba dokazovat, naopak protistrana bude muset dokázat, že dotčený v dobré víře nebyl.

Poněkud složitější může být řešení situace, kdy omylem koupíte kradené auto. I tady se ale rozšiřují možnosti pro toho, kdo sice udělal chybu, ale jednal v dobré víře. Pokud nový vlastník koupí nevědomky kradené auto na inzerát, jeho pozice se proti současnému znění zákona nezmění a původní majitel si bude vůz moci vzít kdykoli v budoucnu. Naopak u nákupu v bazaru bude mít původní majitel na možnost získat své auto zpět jen tři roky (z důvodu vydržení vlastnického práva), pak už auto nezíská. "První tři roky má člověk smůlu, může ale zažalovat autobazar".

Příklad:

Od podvodníka koupíte kradené auto. V této situaci lze využít tvrzení o tom, že jste věc získali v dobré vůli - že jste si koupili auto od obchodníka, kterému jste slepě věřili, on vás podvedl a prodal vám kradený vůz.

Poznámka: Zcela v klidu můžete být u nákupu nové věci, o tu nemůžete kvůli tomu, že byla kradená, přijít nikdy.

Příklad:

Podepíšete smlouvu, kterou jste pozorně nečetli. Ani v tomto případě není vše ztraceno. Pokud si totiž podnikatel (například pojišťovna) do dlouhé smlouvy včetně příloh, kterou si nemáte čas na přepážce v klidu pročíst, propašuje extrémně nevýhodná ustanovení, mohou se tito poškození zákazníci obrátit na soud, který některé části smlouvy uzná za neplatné.

Příklad:

Pokud při stavbě garáže omylem – tedy v dobré víře – přesáhnete svým domem o pár centimetrů na sousedův pozemek, bude možné tento malý kousíček pozemku přidat k vaší parcele (což souvisí s další změnou, která říká, že budova je svázaná s pozemkem).

⁵ NEUVEDEN. *Nový občanský zákoník 2014* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/novy-obcansky-zakonik-2014/obecne/16759-neplatnost-pravniho-jednani-dobre-mravy-a-novy-obcansky-zakonik-2014.html>

Příklad:

Oblíbeným je také příklad spadaneho ovoce na sousedův pozemek. Ovoce padající na zahradu souseda bude sousedovo, ale je možné se s ním dohodnout i jinak. Okraje pozemku se týká změna, podle které by neměl majitel pozemku stavět přímo na kraji sousedního pozemku. Pro stromy platí hranice 3 metry od hranice pozemku pro velký a 1,5 metru pro malý strom, ovšem za předpokladu, že má soused rozumný důvod se vysazení stromu bránit, například pokud by mu stínil nebo by mu na zahradu padalo listí a shnilé ovoce (v rámci tzv. sousedského práva).

1.3.5.1. Co je v katastru, to platí

Výrazné změny se týkají také přepisu v katastru nemovitostí. Zápis je kupujícími brán jako závazný – kdo koupí nemovitost od člověka, který ji podle katastru vlastní, nemůže o ni přijít. Ochrany se také dočkali i současní vlastníci, kterým se v minulosti mohlo stát, že si jejich majetek, například pomocí falešného občanského průkazu či jiným podvodným způsobem někdo neprávem přivlastnil. Nyní bude vlastník o každé změně v katastru informován dopisem do vlastních rukou a do měsíce od doručení rozhodnutí o zápisu má možnost na tento fakt reagovat.

Je třeba, aby si každý sám ohlídal, zda je v katastru nemovitostí skutečně zapsán. Nově je pro zájemce zřízena služba tzv. „hlídací pes“, kterou si můžete sjednat, kdy vám bude na mobil nebo e-mail zaslána zpráva vždy, když se bude s vaší nemovitostí cokoli dít. Změny si můžete také sami sledovat na adrese: <http://www.sledovanizmen.cz/>.

1.3.6. Sliby se mají plnit

Zákon obsahuje všeobecně platné pravidlo, že daný slib zavazuje a smlouvy mají být splněny. To je dále konkretizováno například tím, že již dohodnutou smlouvu lze změnit nebo zrušit jen se souhlasem všech stran. Povinnost splatit dluh nelze změnit jen tím, že se po uzavření smlouvy změní okolnosti a plnění se pro některou ze stran stane obtížnější. Zákonodárce z tohoto pravidla připustil i výjimky, ale jedná se většinou o mimořádné okolnosti. Například možnost dárce odvolat dar, pokud po darování upadne do takové nouze, že nemá ani na vlastní nutnou výživu.

1.4. Osoby

Osoby jsou fyzické (lidé) a právnické. Každý, kdo je osobou, je způsobilý mít soukromá práva a povinnosti, má tedy právní osobnost. Svěprávná je ta osoba, která je schopna nabývat pro sebe soukromá práva a povinnosti z vlastní vůle. Nově se již nepoužívá termín „způsobilost k právním úkonům“.

1.4.1. Fyzické osoby

Člověk má právní osobnost po celý svůj život. Náleží mu vrozená práva poznatelná samotným rozumem a citem. Tato práva jsou nezczizitelná a nelze se jich vzdát. Zákon může stanovit jen meze uplatňování přirozených práv a způsob jejich ochrany. Práva má i nenarozené dítě.

Příklad:

Jaroslav s Eliškou plánují svatbu. Očekávání přírůstku do rodiny, přípravy na svatbu urychlilo. Jaroslav má prosperující firmu. Eliška zdárně ukončila studia na vyšší odborné škole. Týden před termínem svatby Jaroslav zahynul při dopravní nehodě. Vzhledem k tomu, že nezanechal závět, ze které by Elišce vznikl nárok na majetek, zdědí vše Jaroslavovo nenarozené dítě za předpokladu, že se narodí živé – má totiž právní osobnost.

Nabízí se otázka, jak by to bylo v situaci, kdyby měl Jaroslav dluhy. V tom případě není v zájmu dítěte, aby bylo zatíženo od narození dluhem, proto by teprve počaté dítě dluhy nedědilo.

1.4.2. Nabytí svéprávnosti

Plné svéprávnosti nabývá člověk dosažením 18 let, nebo také sňatkem (od 16 let). Také je možné nabytí svéprávnosti emancipací, je-li nezletilý schopen sám se živit a obstarávat si své záležitosti. Nezletilý tedy může ze své vůle dosáhnout přiznání svéprávnosti, je-li to v jeho zájmu.

Příklad:

Sedmnáctiletý Petr má už rok vlastní zaměstnání, nastěhoval se do vlastního bytu, na rodičích není hmotně závislý. Rodiče ho musí zastoupit při uzavírání různých smluv (např. o odběru elektriny, plynu apod.). Prokáže-li Petr, že je dostatečně vyspělý, aby si své záležitosti zařizoval sám, bude mu soudem přiznána svéprávnost a jeho vůle v jeho soukromých věcech nebude podmiňována souhlasem rodičů.

Příklad:

Pavel (16 let) je nadšenec přes počítače. Již od 12 let samostatně vytvářel programy a webové stránky. Programy, které vymyslel, se velice dobře prodaly. V současné době mu rodiče, kteří jeho oboru vůbec nerozumí, umožní, aby požádal o živnostenské oprávnění a podnikal sám. Umožní požádat soud o nezbytný souhlas, aby mohl ve věcech podnikání jednat sám za sebe bez zastoupení rodičů.

Emancipace, jak se také přiznání svéprávnosti nazývá, se však netýká všech oblastí života.

Příklad:

Představme si, že šestnáctiletému tenistovi Patrikovi soud přizná svéprávnost. Vyhraje juniorské mistrovství republiky, jde to s kamarády náležitě oslavit do hospody a objedná si dvojitého panáka. Jeho svéprávnost má ovšem vliv jen na soukromé záležitosti, nikoli na ty veřejné. Takže hostinský Patrikovi ani za takové situace nalít nemůže. Tedy může, ale jedině tak Rychlé špunty.

Poznámka: Emancipace umožňuje uzavírat smlouvy, ale nepomůže tam, kde zvláštní zákony vyžadují podmínku určitého věku, např. pití alkoholu, právo volit, získat řidičský průkaz nebo zbrojní pas.

Zákonná úprava vychází z pojetí, že se osobnost nezletilých rozvíjí postupně a že se v návaznosti na to rozvíjí i jejich svéprávnost (osmiletý si může sám koupit lístek do kina, ale ne jízdní kolo; patnáctiletý si může sám koupit jízdní kolo, ale ne dům). Nově se navrhuje posílit jistotu třetích osob v závislosti na souhlas zákonného zástupce.

Příklad:

Paní Helena přivede do obchodu s elektronikou dvanáctiletého syna Romana, dá mu svoji peněženku a řekne: „Kup si, co chceš,“ a odejde na nákupy. Syn si koupí kredit do telefonu za 400 Kč.

Poznámka: Není již možné namítat neplatnost smlouvy z důvodu, že nezletilý neměl souhlas ke koupi určité věci nebo že chyběl souhlas jeho otce.

Dalším již zavedeným důvodem vedoucím ke „zplnoletnění“ je manželství, které běžně nemůže uzavřít nezletilý. Výjimečně, jestliže to je v souladu se společenským účelem manželství, může soud z důležitých důvodů povolit uzavření manželství nezletilému staršímu šestnácti let. Za tento **důležitý důvod** se v praxi považuje těhotenství.

1.4.3. Omezení svéprávnosti

Ve svéprávnosti lze člověka omezit (nikoli úplně zbavit), avšak jen při vážné duševní poruše a jen na určitý čas (max. 3 roky), rozhodnutím soudu. Platí, že soudce musí člověka při rozhodování o jeho svéprávnosti zhlédnout a že k těmto zásahům do lidských práv lze přistoupit, jen v případě, že tuto situaci nelze řešit jiným způsobem. Kromě toho se zavádí **institut nápomoci při rozhodování**, umožňující soudu člověka neomezovat ve svéprávnosti a ustanovit mu osobu, která za člověka právně nejedná, avšak napomáhá mu v běžných činnostech. Dále je možné nechat se zastoupit členem domácnosti. Po uplynutí tříleté lhůty je nutné znovu rozhodnout o svéprávnosti tohoto člověka.

- ✓ Důvodem je ochránit duševně nemocného člověka před podvody a zneužitím. Proto existuje **instituce zbavení svéprávnosti**, o kterém rozhoduje soud na základě odborných lékařských posudků. Dotyčný pak nemá právo o čemkoliv sám rozhodovat, jeho podpis nemá váhu. O veškeré jeho záležitosti se stará určený opatrovník, často úředník.
- ✓ Místo úplného zbavení svéprávnosti bude nemocný pouze **omezen v některých právech** podle toho, jak rozhodne soud. Nebude moci například podepisovat smlouvy, ale jinak bude žít, starat se sám o sebe bez omezení.
- ✓ Soud má **respektovat rozhodnutí nemocného** o tom, kdo by mu měl dělat opatrovníka. Ideálně by to měl být někdo z blízkých příbuzných.
- ✓ Pacient, jehož zdravotní stav se zhoršuje, může sepsat tzv. **předběžné prohlášení** v případě nemoci, kde určí, jak by se s ním v budoucnu mělo zacházet. Případně si i navrhnout opatrovníka.
- ✓ Zákon posiluje možnosti tzv. **komunitní péče**, kdy pacient žije doma a stará se o něj asistent. Méně duševně nemocných by tak mělo končit v ústavech.

Poznámka: V Česku žije 35 000 lidí zbavených svéprávnosti. Všechny bude muset soud do tří let znovu přezkoumat. Pokud to nestihne, lidé svéprávnost znovu nabydou.

Předběžné prohlášení

Příklad:

Kamarádce Karle byla diagnostikována roztroušená skleróza. Nastudovala si případný průběh choroby a zjistila, že se její stav bude stále zhoršovat. Vzhledem k tomu, že je v současné době stále plná síly a myslí ji to, tak se rozhodla, že určí, jak by chtěla strávit zbytek svého života. Že chce žít ve svém bytě a o ni se bude starat její sousedka paní Dobrá, se kterou se dohodla na této skutečnosti předem. Sepsala proto u notáře předběžné opatření,

aby bylo zřejmé, že se rozhodla sama ze své vůle, myslí vše vážně a nechce, aby tato vůle byla nějak změněna.

Poznámka: Předběžné prohlášení je nutno sepsat písemně, nechat podepsat 2 svědky nebo uzavřít notářsky. Pokud by snad došlo při sepisování k chybě, soud i tak k němu přihlédně. Ctí se zde vůle člověka, který toto prohlášení učinil.

Zastoupení členem domácnosti

Příklad:

Manželé Černí mají mentálně postiženého syna Jana, kterého celý život běžně zastupovali v rámci svého postavení zákonných zástupců. Žije s nimi ve společné domácnosti a nikdy ho nechtěli dát do ústavu - dbali vždy o to, aby žil důstojný život. V okamžiku, kdy se dožil 18 narozenin, vznikl problém, co dál. Zda syna prohlásit nesvéprávným a rozhodovat za něj jako jeho zástupci, nebo využít možnosti zastoupení z titulu, že jsou členy jedné domácnosti. Využili samozřejmě nové možnosti zastoupení z titulu členů jedné domácnosti, a tak syna mohou zastupovat a jednat za něj, aniž by bylo nutné jej zbavit svéprávnosti.

Podobně můžeme vyřešit i situaci se starými nemohoucími rodiči, kteří nejsou schopni kvalifikovaně jednat sami za sebe. Na základě tohoto rozhodnutí můžeme jednat za rodiče na úřadech na základě zastoupení členem domácnosti. Samozřejmě o této skutečnosti rozhoduje soud.

Poznámka: Opatrovník a opatrovnická rada str 47 NOZ

1.4.4. Větší ochrana práv spojených s osobností člověka

Zákon výrazně zesiluje ochranu práv spojených s osobností člověka, jako jsou právo na život, zdraví, osobní svobodu, na jméno, čest, soukromí a další. Porušení těchto práv musí být odčiněno, stejně jako je tomu dnes, zadostiučiněním. Nově se ale dává přednost peněžitému zadostiučinění, které musí být poskytnuto vždy, nestačí-li jiný způsob (např. omluva) skutečnému a dostatečně účinnému odčinění způsobené újmy.

1.4.4.1. Základní pravidlo

Mezi zásadní normy ochrany osobnosti patří základní pravidlo, že člověk, který byl dotčen na svých osobnostních právech, má zákonem přiznané právo domáhat se, aby od tohoto neoprávněného zásahu bylo upuštěno, nebo pro případ, že již tak bylo učiněno, požadovat odstranění nastalého následku.

Příklad:

Pan Veselý, je veřejně známým funkcionářem za sportovní klub „Černí kohouti“, byl nařčen panem Rakem, redaktorem bulvárního plátku „Třesky plesky“, že nakládá neoprávněně s prostředky klubu. Pan Veselý bude následně požadovat odstranění nastalého následku, protože jsou panem Rakem uváděny nepravdivé a lživé informace o jeho hospodářské činnosti v klubu. Pan Veselý se se svým nárokem bude obracet na zaměstnavatele pana Raka. Musí tedy podat žalobu na porušení ochrany osobnosti proti deníku nebo proti jeho majiteli.

Poznámka: Novinkou je, že pokud by pan Veselý nenadále zemřel, má právo domáhat se jeho ochrany osobnosti kterákoliv z osob jemu blízkých, například: manželka, zletilé dítě, sourozenec. Osobu blízkou specifikuje NOZ ve svých úvodních ustanoveních (ustanovení

vztahuje i na ty osoby, které jsou navzájem sobě tak blízké, že by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, důvodně pociťovaly jako újmu vlastní).

1.4.4.2. Právnícké osoby a ochrana osobnosti

Novinkou je i skutečnost, že pokud bude souviset **neoprávněný zásah do osobnosti člověka s jeho činností v právnícké osobě**, může právo na ochranu jeho osobnosti uplatnit i tato dotčená právnická osoba.

Příklad:

Pan Veselý se věnuje i jiné prospěšné činnosti – je předsedou nadace proti boji s korupcí. Pan Prokop, redaktor bulvárního časopisu „Třesky plesky“, o něm napsal, že jako předseda této nadace je známý mafián, který je znám svými nekalými praktikami především v ostravském podsvětí pod přezdívkou „Ostrá veselka“ Nadace může tento bulvární útok na svého skvělého předsedu vnímat jako úmyslný, který ji poškozuje před širokou veřejností.

Poznámka: Na základě výše uvedených skutečností by nadaci v takovémto případě náleželo **právo na ochranu osobnosti** uplatnit. Avšak může tak učinit jen a pouze jménem pana Veselého a s jeho výslovným souhlasem. Což neplatí v případě, pokud by pan Veselý zemřel, pak může jednat bez jeho souhlasu a vědomí. Stejně tak by tomu bylo, pokud by pan Veselý nemohl projevit vůli pro nepřítomnost (byl vyslán na roční stáž do Turecka, kde zkoumá korupci ve státních orgánech) či pro neschopnost úsudku (utrpěl úraz na kolečkových bruslích – kdy byl sražen cyklistou a je dlouhodobě v bezvědomí).

1.4.4.3. Problematika narušování soukromí

Nikdo nesmí zasáhnout do soukromí jiného, nemá-li k tomu zákonný důvod. Zejména nelze bez svolení člověka narušit jeho soukromé prostory, sledovat jeho soukromý život nebo pořizovat o tom zvukový nebo obrazový záznam a tyto záznamy dále veřejně šířit. Této ochraně se stejně tak dostává i soukromým písemnostem osobní povahy (dopisy, SMS, e-mail, facebookové konverzace atd.). Zde je důležité si povšimnout, že **záměrně se zakazuje narušit „soukromé prostory“**, nikoli „obydlí“ člověka, protože právo na soukromí zasahuje nejen místo, kde člověk bydlí, ale také místo, kde vykonává svou obvyklou profesi.

V tomto případě se primárně cílí na ochranu proti bulvárním deníkům, protože tyto subjekty mají ve většině případů zájem na tzv. „honu za senzací.“ Pokud tedy nebude mít fotograf, uschován v korunách stromů, zákonný důvod k tomu, aby pořizoval snímky poloobnažené herečky, jak právě relaxuje na své soukromé zahradě u svého zbrusu nového bazénu, nesmí tyto fotografie obstarávat a stejně tak je nesmí dále šířit.

Zákonný důvod se v této situaci dá představit jen stěží. Obecně by se mohlo jednat např. o práci policie, která by shromažďovala důkazy pro zahájení trestního stíhání.

Zákon dále upravuje **možnost svolení osoby**, která souhlasila s tím, že je možno o ni pořizovat podobizny, zvukové či obrazové záznamy. Toto svolení může být dáno **na dobu určitou** a osoba, která svolení poskytla, jej může odvolat.

Osoba, které jste odvolali povolení k pořízení záznamů, může po vás požadovat vzniklou škodu, pokud zpětvzetím vaší „povolenky“ nějakou škodu utrpí.

Příklad:

Tato problematika by se dala vztáhnout na mladou celebrity, která se domluví s bulvárním deníkem na spolupráci ve formě každodenního „okénka“ do jejího soukromého života v podobě fotek, krátkých videí či vlastnoručně psaných sloupků. Pokud by tento závazek nedodržela, mohl by po ní bulvární deník vyžadovat náhradu škody, která mu tímto jednáním vznikla.

Existuje i několik výjimek, kdy není potřeba svolení osoby, které se zásah do jejího soukromí týká. Hovoříme zde o tzv. licencích, které se mohou pořídit nebo použít přiměřeným způsobem k **vědeckému nebo uměleckému účelu a pro tiskové, rozhlasové, televizní nebo obdobné zpravodajství**. Tyto případy jsou klasické situace televizních zpravodajství, vědeckých studií, či uměleckých fotografií. Zde je velmi důležité, aby byl **dodrženy přiměřený způsob**. To zjednodušeně znamená, že nesmí být překročena určitá mez neboli hranice. Dále také není třeba svolení např. k úřednímu účelu.

1.4.4.4. Závěrem

Osoba veřejně známá nebo veřejně činná musí akceptovat větší míru kritiky než ostatní občané. Dále musí prokázat, jakou nemajetkovou újmu jí uveřejněná nepravda způsobila.

Příklad:

Máme právo vědět, jestli náš oblíbený poslanec Novák, kterému důvěřujeme a udělujeme svůj preferenční hlas, opravdu dodržuje a sdílí hodnoty, na kterých nejen ve volební kampani, ale i ve svém (mediálním) životě lpí, nebo nás pouze tzv. vodí za nos.

Máme právo být informováni, proto poslanec, který rozhoduje o správě a budoucím vývoji této země, musí strpět tento větší zájem o svoji maličkost. Problém nastává v případě, kdy jsou publikovány naprosto nepravdivé informace, které vydavatel buď zveřejnil za úmyslem poškodit dotčenou osobu, nebo nepodniknul potřebné kroky, jež by vedly k dostatečnému ověření této skutečnosti. Takovéto jednání soudy posuzují jako protiprávní.

Nově bude moci osoba, které bylo bezdůvodně zasaženo do jejich přirozených práv, požadovat kromě klasické peněžité náhrady také dvojnásobek odměny obvyklé za udělení souhlasu s takovým nakládáním. Toto ustanovení by v praxi mělo znamenat, že soudy začnou přiznávat mnohem vyšší částky, než tomu bylo nyní.

Poškozený může požadovat:

- peníze na prokazatelnou škodu a ušlý zisk
- peníze za nemajetkovou újmu
- zdržení se dalších zásahů, např. nešířit dále nepravdivé informace
- odstranění následků, například informací z webových stránek
- jinou satisfakci, například omluvu apod.

Příklad:

Rekord nejvyšší vysouzené částky za porušení ochrany osobnosti drží známý český herec Marek Vašut, kterému bylo přiznáno odškodné za nepravdivé články uvedené v bulvárních

denících ve výši 1 milionu korun. Zde je nutno říci, že pan Vašut je v tomto ohledu v podobě vysokých vysouzených částek za porušení ochrany osobnosti zatím tzv. první vlaštovkou⁶.

Další příklady úspěšných kauz lze najít na: http://www.lidovky.cz/vasut-zvysil-latku-na-bulvaru-vysoudil-milion-flt-/zpravy-domov.aspx?c=A111017_211702_ln_domov_mc.

Zvláštní pozornost se věnuje zásahům do tělesné integrity a nakládání s částmi lidského těla za života i po smrti. Významnou změnou oproti současnému stavu je též tzv. presumpce nesouhlasu s pitvou nebo s použitím svého těla po smrti.

Mimo případy stanovené zákonem se zakazuje komukoliv zasáhnout do tělesné integrity jiného člověka bez jeho **informovaného souhlasu** (tedy souhlasu uděleného s vědomím o povaze zásahu a o jeho možných následcích). Vysvětlení je dle NOZ řádně podáno, pokud lze rozumně předpokládat, že druhá strana pochopila způsob a účel zákroku, jeho očekávané následky i možná nebezpečí, jakož i případnou možnost jiného postupu. Pokud za jiného uděluje souhlas jeho zákonný zástupce (v případě nezletilého či osoby omezené ve svéprávnosti), podá se vysvětlení také zastoupenému způsobem přiměřeným jeho schopnosti vysvětlení pochopit.

Vždy se musí také přihlížet k dříve vysloveným přáním člověka, který není schopen udělit souhlas/nesouhlas se zákrokem.

V určitých situacích je také vyžadován písemný informovaný souhlas se zásahem, a to v případě, že má být oddělena část těla, která se již neobnoví; v případě lékařského pokusu na člověku a v případě zákroku, který zdravotní stav člověka nevyžaduje a zároveň zanechává trvalé či závažné následky.

Naopak informovaný souhlas se nevyžaduje, pokud je život člověka v náhlém nebezpečí, takový souhlas nelze získat, a pokud je to nezbytné ve prospěch zdraví dotčené osoby. Bylo-li zasaženo dle výše zmíněného ustanovení do integrity bez souhlasu, musí být člověku následně vysvětleno, jaký zákrok na něm byl proveden, jaká jsou jeho případná rizika i jaká rizika by hrozila v případě jeho neprovedení.

Nový občanský zákoník reflektuje osobnost **nezletilého**, který dovršil čtrnáct let a zároveň i zletilé osoby, která není plně svéprávná. Pokud nezletilý vážně odporuje zákroku, ale jeho zákonný zástupce s ním souhlasí, lze zákrok provést pouze se souhlasem soudu. To platí i v opačném případě, pokud zákonný zástupce se zákrokem nesouhlasí, ač si ho nezletilý přeje. V tomto případě lze zákrok provést na návrh nezletilého či na návrh osoby blízké se souhlasem soudu. Obdobně se vždy váže na souhlas soudu provedení zákroku na osobě neschopné úsudku, který by mohl způsobit závažné, trvalé či nevratné následky, nebo zákroků, které provází vážné nebezpečí (např. amputace končetiny nebo vysoce rizikový léčebný výkon).

⁶ DVOŘÁK, Tomáš. *Ochrana osobnosti a nový občanský zákoník* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://muj-pravnik.cz/ochrana-osobnosti-a-novy-obcansky-zakonik-bulvarni-deniky/>

Nově se také upravují **práva člověka umístěného do zdravotnického zařízení bez jeho souhlasu**. Zadržen člověka ve zdravotnickém zařízení bez jeho souhlasu je možné pouze z důvodů stanovených zákonem a za podmínky, že nezbytnou péči nelze zajistit mírnějším a méně omezujícím způsobem.

Poskytovatel zdravotních služeb musí převzetí člověka bez jeho souhlasu oznámit bezodkladně jeho zákonnému zástupci nebo opatrovníku a zároveň také manželu či jiné známé osobě blízké. Převzetí bez souhlasu se musí také oznámit do 24 hodin soudu, který do sedmi dnů rozhodne o učiněném opatření. Zákon v dalších ustanoveních upravuje postup soudu a práva a povinnosti zadrženého, zdravotnického zařízení i zmocněnce zadrženého⁷.

1.5. Zánik právní osobnosti člověka

Právní osobnost člověka zaniká jeho smrtí. V běžných případech se smrt prokazuje úmrtním listem. Jsou i mimořádné případy, kdy tímto způsobem smrt prokázat nelze. Na to lépe než dosud pamatuje nová úprava důkazu smrti a prohlášení za mrtvého. Důkaz smrti přichází v úvahu, jeví-li se jako jisté, že člověk zemřel, ač jeho mrtvé tělo nelze ohledat.

1.5.1. Institut nevěstnosti

Globalizovaný svět zkracuje vzdálenosti, ale volnost pohybu lidí přináší také nové jevy. Může se stát, že člověk náhle opustí své bydliště a jeho dosavadní okolí o něm nic neví. Je-li ženatý, má-li děti, je-li společníkem v obchodní společnosti apod., působí to značné potíže: např. určité majetkové dispozice vyžadují souhlas druhého manžela apod. Nově se proto zavádí institut nevěstnosti. Prohlásí-li soud určitou osobu za nevěstnou, nepřihlíží se k potřebnosti jejího projevu vůle.

Příklad:

Při letecké havárii se letadlo zřítí do moře. Prokáže-li se, že letadlem cestovala určitá osoba, přichází v úvahu důkaz smrti.

Prohlášení za mrtvého je naproti tomu spojeno s domněnkou smrti člověka, tedy kdy jeho smrt není zřejmá, ale kdy lze člověka za mrtvého prohlásit jen na návrh toho, kdo na tom má právní zájem.

Příklad:

Účastník turistického zájezdu po afrických státech byl unesen teroristy a od únosu o něm není žádná zpráva. Pak může být po uplynutí stanovené doby (zpravidla sedmi let) prohlášen za mrtvého, navrhne-li to soudu např. jeho manželka.

Zjistí-li se však, že člověk, o němž soud rozhodl, že zemřel, je dosud naživu, k prohlášení za mrtvého se nepřihlíží⁸.

1.6. Lidé s rozumem průměrného člověka

⁷ GURLICH, Richard. *Právo na duševní a tělesnou integritu dle NOZ* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.businessinstitut.cz/pravo-na-dusevni-a-telesnou-integritu-podle-noz>

⁸ NEUVEDEN. *Občanský zákoník* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/obecna-cast/osoby/>

Má se za to, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností a že to každý od ní může v právním styku důvodně očekávat.

Nový občanský zákoník se velmi často obrací k průměrně rozumnému člověku. Předpokládá se, že každá svéprávná osoba má rozum průměrného člověka i schopnost užívat jej s běžnou péčí a opatrností. Pro udržení určité elementární jistoty právního styku je totiž třeba, aby se lidé v běžné praxi mohli spolehnout na to, že když s někým jednají, je jejich partner nejen nadán tím, čemu se běžně říká zdravý selský rozum, ale že jej též umí řádně používat. Počítají s tím i právní pravidla, která se aplikují právě se zřetelem k tomuto hledisku.

S výkladem tohoto pojmu si budou muset poradit především soudci při řešení soudních případů⁹.

2. Člověk v rámci své rodiny a jeho majetek

Nově je manželství nejen instituce vhodná především k založení rodiny, ale jsou zde brány na zřetel i vztahy a vazby v manželství, kdy mimo zájmu dětí jsou vnímány zájmy samostatných manželů, a to z pohledu majetku, bydlení či způsobu života, a to se týká i bezdětných manželství, a naopak i ochrany zájmu dětí, které se narodí mimo manželství.

2.1. Vše začíná svatbou

Své ano si mohou snoubenci za poplatek říci téměř kdekoli. Samozřejmě existují výjimky. Místo musí být důstojné, bezpečné a přiměřené počtu hostů.

Příklad:

Vhodným místem zřejmě nebude striptýzový klub, ač může mít pro snoubence určitý citový význam. Také asi věkem pokročilý oddávající neoddá snoubence na palubě sportovního letadla tak, aby po obřadu společně padákem seskočili na zem.

2.2. Ochrana střechy nad hlavou

Zákon chrání bydlení rodiny a obvyklé vybavení domácnosti. To jsou věci, které běžně slouží k zajištění nezbytných životních potřeb rodiny, např. pračka, televize, nábytek, ručníky, povlečení, nádobí a další.

Příklad:

Muž si našel milenkou a vzhledem k tomu, že nemá velké příjmy a snaží se také ji zabezpečit, použije věci z bytu, který sdílí s manželkou a dětmi. Případně tyto věci prodá a za peníze koupí věci jiné. Jde zcela určitě o špatné rozhodnutí. Právo je na straně původní rodiny i za předpokladu, že věci patří pouze manželovi. Soud bude na straně manželky a rozhodne ve prospěch zájmu celé rodiny.

⁹ BEZOUŠKA, Petr. *Průměrně rozumný člověk existuje?* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.prkpartners.cz/rekodifikace/legislativni-novinky/217-prumerne-rozumny-clovek.-existuje/>

Příklad:

Již dříve zmiňovaná situace v rodině, kde vychovávají postiženého syna Jana. Neustálou péčí a starostí o syna přestal otec zvládat a od rodiny se odstěhoval. Vezme s sebou i osobní automobil s odůvodněním, že je napsán na něj a manželce se synem přenechal byt. Vzhledem k tomu, že je automobil nezbytný s ohledem na postižení syna z důvodu častých návštěv lékaře, musí manžel automobil manželce vydat.

2.1.2. V bohatství i chudobě

Předmanželská smlouva může upravit majetkové poměry snoubenců a rozhodně není záležitostí minulosti.

Předmanželská smlouva:

- musí být uzavřena před sňatkem,
- musí mít podobu veřejné listiny – notářského zápisu, jinak není platná,
- SJM lze rozšířit nebo zúžit,
- pokud je předmětem smlouvy nemovitost, nabude smlouva platnosti až vložением nemovitosti do příslušného katastru,
- v případě, že se manželé chtějí na existenci smlouvy odvolat vůči třetí osobě, musí být tato osoba s jejím obsahem obeznámena.

Příklad:

*Smůla na druhou potkala bývalou televizní hlasatelku **Mirku Čejkovou**. Nejenže jí nevyšlo už třetí manželství v řadě, zklamala i předmanželská smlouva, která jí v tom posledním měla krýt záda.*

Marka Víta si před šesti lety brala ve vězení, kde její nastávající nedobrovolně pobýval, a tak se není čemu divit, že předmanželská smlouva vznikla. Těsně předtím, než propukla rozvodová bitva, se pak ukázalo, že smlouva je neplatná. Nebyla totiž potvrzená notářským zápisem.

Marek Vít se nakonec veškerých nároků na moderátorčin majetek vzdal. Aspoň v něčem je tedy konec dobrý.

Další informace k předmanželské smlouvě na: <http://www.penize.cz/spotrebitel/220210-predmanzelska-smlouva-zabijak-romantiky-nebo-jistici-lano>.

Uzavřením manželství tedy vzniká společné jmění manželů – vše, co získal jeden z manželů nebo oba za trvání manželství s výjimkami a to jsou věci osobní potřeby jednoho manžela, dary, věci zděděné, náhrada nemajetkové újmy a dluhy vzniklé za trvání manželství.

Nově sem patří i podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu i zisk z majetku například z firmy založené jedním z manželů.

Příklad:

Paní Eva pracuje na podatelně OSSZ za minimální mzdu, kterou vkládá do rodinné pokladny. Její manžel Adam má prosperující firmu, kterou založil před uzavřením manželství, a do společné kasy přispívá minimálním vkladem. Paní Eva ví, že manžel má z firmy mnohem větší příjmy, než rodině odevzdá, a nechává si většinu pouze pro svoji potřebu. Na dotaz paní Evy, týkající se jeho příjmů, jí pan Adam odpověděl, že je to zcela jeho věc, protože peníze plynou z firmy, která je jen jeho a navíc ji vlastnil již před uzavřením sňatku, což není zcela pravda. Vyplacené peníze patří i rodině. Jiná situace by byla, kdyby firmu nebo podíl ve firmě pan

Adam prodal. Tyto peníze by byly skutečně jen jeho za předpokladu, že s nimi bude nakládat odděleně a nesmí se se společnými penězi.

Poznámka: pokud by firmu založil za trvání manželství, záleželo by na tom, zda zdrojem financí jsou společné peníze nebo jeho výhradní peněžní prostředky.

Příklad:

Pokud by si pan Adam vzal na svoji firmu, kterou založil před vstupem do manželství, úvěr vyšší než je firmou dosahovaný zisk a dostal by se do dluhů, byly by dluhy jen jeho a nestaly by se součástí SJM.

Příklad:

Pan Zdeněk se stal nevyhlášeným gamblerem. Po návratu z léčení své závislosti na hraní na automatech si bez vědomí manželky nadělal dluhů, kde to jen šlo. Nepůjčil si jen od těch, kteří mu půjčit odmítli. Tento dluh není součástí SJM. Jeho manželka Jarmilka si musela vzít půjčku, aby v době, kdy byl manžel na léčení a ona v pracovní neschopnosti, zajistila základní potřeby rodiny. Tento dluh je součástí SJM a zodpovídají za něj oba manželé.

2.1.3. Majetkové vztahy mezi manžely – aneb zákon míní....

Vyslovením kouzelného slovíčka „ano“ před oddávajícím vzniká v majetkových vztazích pojem „naše“ z dosud platného „moje a tvoje“. Vzniká zákonný režim platný pro majetkové vztahy manželů – společné jmění manželů.

Vztahy mezi manželi lze upravit:

- *Smluvený režim* za – podmínky, že smlouva o takto upraveném majetkovém režimu nevyloučí schopnost manžela zabezpečovat rodinu. Smlouvy musí mít formu veřejné listiny (sepsány notářem) – v těchto případech ústní dohoda nestačí.
- *Režim oddělených jmění* – v tomto případě může každý manžel se svým majetkem nakládat bez souhlasu manžela druhého.
- *Vyhrazení vzniku SJM ke dni zániku manželství* – účelem této smluvní úpravy společného jmění manželů je tudíž odložení jeho vzniku, nikoliv změna v jeho rozsahu nebo východisko pro budoucí vypořádání, jakkoli toto uspořádání obě věci rovněž ovlivňuje.
- *Rozšíření či zúžení společného jmění manželů* – může rozhodnout i soud, pokud se manželé nedohodnou. Důvodem může být rozhodnutí jednoho z manželů, že zahájí rizikové podnikání nebo se začne manžel chovat nestandardně. Například podlehně finančně náročné závislosti.

Další informace o úpravě majetkových vztahů mezi manželi lze najít na stránce: <http://www.notarkakuzelkova.cz/notarska-cinnost/spolecne-jmeni-manzelu/>.

2.1.4. Rodinný závod – aneb maká celá rodina

Novinka převzatá z italského občanského zákoníku. Rodinný závod vzniká automaticky, pokud v něm členové rodiny pracují. Nemusí se zakládat zvláštním způsobem. Není právnickou osobou. Důvodem je dělení rozhodovacích pravomocí a příjmů ze společné práce

v rámci rodiny mezi jejími členy. Může jít o zemědělský statek, dílnu, hospodu, hotel, cukrárnu aj.

Příklad:

Na jižní Moravě hospodaří rodina na vinici – otec, manželka a švagr. Manželka navíc vede účetnictví. Odměnou jim bylo dobré víno. Peníze byly vkládány do rodinného rozpočtu a švagrovi se sem tam vypomohlo. Nyní jde o rodinný závod, kdy členové rodiny získají mnohem větší práva – na zisk, na rozhodování, předkupní právo aj.

Poznámka: To se však netýká právnických osob – kde jsou práva a povinnosti upraveny společenskou nebo jinou smlouvou, např. u s. r. o.

2.1.5. Výživné na mnoho způsobů

Uzákoněna není jen povinnost rozvedených rodičů k dětem. Dále sem patří:

- **výživné mez manželi** – Oba manželé mají nárok na stejnou životní úroveň.

Příklad:

Z dobře situované rodiny odešel manžel, ale nehodlá se kvůli rozdělení SJM rozvést. Na původní domácnost přispívá nahodile dle svého uvážení a snížil tak původní rodinnou životní úroveň. Sám si žije na vysoké noze – luxusní dovolené, auta a koníčky. Má však povinnost stejnou úroveň zajistit svým dětem a manželce. Toho se může manželka domoci mimosoudní dohodou či mediací. Pokud tato možnost selže, nezbyvá než se obrátit na soud.

Příklad:

Manželka úspěšného podnikatele Veronika se zamiluje do mladého ambiciózního osobního trenéra Milana. Milan je sice úžasný, ale nemajetný. Pod vlivem „růžových brýlí“ opouští Veronika své zlaté hnízdo. Okamžitě si balí kufry a stěhuje se do garsonky ke svému milenci. O rozvodu neuvažuje. V tomto případě na žádné dorovnání a pravidelný příjem od manžela nárok nemá. To už je na novém partnerovi, aby jí zajistil požadovanou životní úroveň.

Poznámka: Pokud by ve vztahu byly děti, které by matka vzala s sebou, tak ty by na stejnou životní úroveň, jako má otec, nárok měly.

- **výživné mezi rozvedenými manželi** – neschopnost manžela žít sám

Manžel může požadovat výživné, pokud není schopen se žít sám a tato neschopnost spočívá v manželství, například z důvodu špatného zdravotního stavu nebo péče o dítě. Místo výživného si mohou rozvedení manželé sjednat jednorázové odbytí.

Příklad:

Rozvedený manžel Josef nemůže očekávat od bývalé manželky Evy výživné v případě, že je bez zaměstnání a stálého příjmu z důvodu, že byl během jednoho roku opakovaně propuštěn, protože opakovaně hrubě porušil pracovní kázeň (náklonnost k alkoholu, i když ji získal v rámci rodinné krize spojené s rozvodovým řízením).

- **výživné pro děti** – nejde o novinku, platí odjakživa a stále

Nová úprava motivuje k tomu, aby rodiče nezatajovali své skutečné příjmy, a to především soukromí podnikatelé. Pokud nebudou příjmy řádně prokázány, bude výživné stanoveno z 25násobku životního minima, což je v současné době asi 85 tis. Kč měsíčně. Dále zůstává

jako možnost odnětí řidičského oprávnění pro neplatiče výživného až do uhrazení dlužné částky.

Poznámka: Úprava registrovaného partnerství není součástí NOZ, ale je upravena v zákoně o registrovaném partnerství.

2.2. *A taková to byla láska*

Představy snoubenců se v mnoha případech liší od skutečného manželského soužití. V manželství nastávají situace, které je potřeba zvládnout a vyřešit samozřejmě v mezích zákona.

2.2.2. *Domácí násilí*

Pokud se některý z manželů dopouští vůči druhému nebo jiným členům domácnosti tělesného nebo duševního násilí, může ho soud vykázat až na 6 měsíců z domu či bytu (i opakovaně). Nehledě k tomu, že se jedná o trestný čin.

Ochrana podle NOZ se vztahuje na členy společné domácnosti i jiných osob (nesezdané páry, registrovaná partnerství, rodiče, děti). Násilník nemá právo na výživné a je vyloučen z dědického práva

2.2.3. *Matka jistá, otec v pochybách*

Pochybnosti kolem otcovství narozených dětí nejsou výjimkou. Nejde zde jen o oblast citovou, ale i o peníze – o výživné na dítě až do doby, kdy je schopno se samostatně živit. Nově je upravena lhůta, ve které je možné popřít otcovství a to nejdéle 6 let od narození dítěte.

2.2.4. *Jak se rozvést*

Pokud se stane společné soužití manželů naprosto neúnosným, nastupuje možnost požádat o rozvod. Což je stejné jako dosud. Buďto se manželé dohodnou, v tom případě se jedná o domluvu, nebo nedohodnou, potom půjde o spor. Vždy je nutné, aby alespoň jeden z manželů podal návrh na rozvod k soudu.

Podmínkou rozvodu bez zjišťování příčin rozvratu manželství je:

- ✓ minimálně roční trvání manželství,
- ✓ alespoň 6 měsíců nežijí spolu jako manželé – nehospodaří spolu a nežijí společným sexuálním životem,
- ✓ musí poskytnout shodné tvrzení o rozvratu manželství,
- ✓ podají společně návrh na rozvod soudu,
- ✓ mají-li děti, předloží soudem schválenou dohodu o úpravě poměrů k těmto dětem (nezletilým),
- ✓ mají písemnou dohodu o úpravě majetkových poměrů, bydlení, případně výživného s úředně ověřenými podpisy.

Nově je zákonem umožněna delší lhůta na rozhodnutí pro změnu příjmení – návrat k původnímu. Lhůta je do 6 měsíců po rozvodu.

2.3. Péče o děti

V životě se často nedějí věci tak, jak mají, potom je třeba rozhodnout ve prospěch dětí nejen cizích, ale i vlastních.

2.3.2. Svěření do péče rodičům

Předtím než soud rozvede manželství, musí být vyřešeny otázky svěření nezletilých dětí do péče a otázky výživného. Pokud nejsou rodiče schopni se dohodnout, rozhoduje o svěření do péče soud. Rozhoduje vždy zájem dítěte. Soud musí zohlednit i přání dítěte. Není jeho názorem vázán, ale pokud mu nevyhoví, musí tuto skutečnost soudce ve svém rozhodnutí zdůvodnit.

Možnosti rozhodnutí soudu:

- svěření do péče jednomu z rodičů,
- střídavá výchova,
- společná výchova.

2.3.3. Úprava styku s nezletilým

Ten, komu nebylo dítě svěřeno do péče a nově i další osoby blízké mající k dítěti citový vztah (prarodiče, nevlastní rodič apod.), mají právo na styk s dítětem a dítě na styk s těmito osobami, je-li to v jeho zájmu. Nejvhodnější je, aby se dospělí lidé spolu dohodli. Pokud dohody nejsou možné, rozhoduje opět soud. Určuje podmínky styku s dítětem – místo, osoby, které se zúčastnit nesmějí, a čas.

Pokud rodič brání druhému rodiči ve styku s dítětem, lze jeho jednání posuzovat jako trestný čin maření úředního rozhodnutí a může to být důvodem ke změně rozhodnutí o svěření dítěte do péče.

Příklad:

Nově má právo na styk s dítětem i nevlastní otec. Matka Radka paní Iveta se vdala po druhé za pana Richarda. Po šesti letech se s ním rozvedla a vdala se za pana Emila. Nevlastní otec Richard má možnost získat právo na styk s Radkem, pokud si k sobě v rámci dlouholetého soužití vytvořili pevnou citovou vazbu a pokud by byl nedostatek styku s panem Richardem a osobami jemu příbuzensky a společensky blízkými Radkovi na újmu.

2.3.4. Osvojení

Osvojení je možné u manželů výjimečně i samostatné osoby. Vyloučena zůstává možnost osvojení dítěte registrovanými partnery. Velkou změnou je možnost osvojit i zletilou osobu.

Podle doporučení odborníků z praxe a dětských psychologů zákoník stanoví, že noví rodiče musí osvojované dítě o osvojení informovat, a to nejpozději do zahájení školní docházky.

Institut osvojení zletilého je důležitý zejména kvůli dědictví. Osvojenec totiž dědí v první zákonné linii a zároveň nevstupuje v dědické právo osvojitele vůči dalším osobám. O osvojení bude na společný návrh osvojitele a osvojence rozhodovat soud. Pro potomky osvojence má osvojení právní následky pouze v případě, že se narodili později.

2.3.5. Ústavní péče

Ústavní péče je omezena. Důvodem jsou opakované prohry ČR u Soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Důvodem k odejmutí dítěte z rodiny již nemůže být jen špatná ekonomická nebo bytová situace rodiny. Ústavní péče může být dočasná a po 3 letech o ní musí být znovu soudně rozhodnuto.

2.4. Jak se dědí a kdo platí dluhy

Dědit lze ze zákona, ze závěti nebo jiným způsobem. Záleží jen na nás a na důvodech, které nás vedou k danému rozhodnutí jak naložit se svým majetkem.

2.4.2. Závěť

Závěť je projevem zůstavitelovy individuální vůle. Musí ji sepsat sám, nemůže být společná. Závěť nemohou společně sepsat ani manželé. Při sepsání závěti se zůstavitel nemůže nechat nikým zastoupit.

2.4.2.1. Druhy závěti

- **Holografická** – psaná vlastní rukou, čitelně, podepsaná a datovaná.
- **Alografická** – sepsaná jinak než vlastní rukou, např. PC, psací stroj, vlastnoruční podpis, podepsána 2 svědky, kteří jen podepíší, ani ji nemusí číst, a datum.
- **Závěť ve formě notářského zápisu** – zaručuje, že bude formálně správná a nezpochybnitelná. Závěť je uložena u notáře. Odpadá možnost jejího hledání, kdy nemusí být nalezena.
- **Privilegovaná závěť s úlevami** – lze ji uzavřít pouze v případě, že je zůstavitel v bezprostředním ohrožení života, například autohavárie, zůstavitel nemůže psát. Potom projeví vůli před 3 svědky ústně. Pokud zůstavitel přežije, platnost závěti končí po 2 týdnech od pořízení. V případě obavy, že zůstavitel zemře dříve, než se dostaví notář, musí být svědkem osoba reprezentující stát, například starosta obce.

2.4.2.2. Obecné náhradnictví

Jde o povolání náhradního dědice v případě, že původní dědic nedožije dědictví nebo ho z nějakého důvodu nenabude, např. odmítne.

Příklad:

Starý mládenec pan Milan sepíše závěť, ve které vše odkazuje svému bratrovi Václavovi. Ten má 2 syny Aloise a Josefa, kteří se moc nevyvedli, a proto nechce, aby v případě bratrovy smrti dědili. Proto označil jako náhradního dědice v případě bratrovy smrti svoji sestřenicí Věru. Pokud by Václav zemřel dříve než Milan, bude dědit Věra a není třeba se závětí cokoli dělat a jakkoli ji upravovat.

2.4.2.3. **Svěřenecké nástupnictví**

Nástupnictví umožní zůstaviteli přikázat, aby dědictví získal v případě smrti prvního dědice dědic následný, tzv. svěřenecký nástupce.

Příklad:

Mentálně zaostalý Jan nemá způsobilost k sepsání závěti a po smrti svých rodičů by majetek propadl státu. Rodiče ve svých závětech určí prostřednictvím svěřeneckého nástupnictví, aby majetek připadl paní Heleně, která jim s péčí o Jeníka celý život pomáhala.

2.4.2.4. **Odkaz**

Odkaz je zákonná možnost nařídit dědici, aby určitou věc vydal jiné osobě.

Příklad:

Vášnivý sběratel historických zbraní Vladimír odkáže veškerý majetek svým dětem a pouze starou pistoli, která se vždy líbila jeho nerozlučnému kamarádovi Ondřejovi, odkáže jemu. Ondřej pak bude mít nárok na to, aby mu odkázanou pistoli děti Vladimíra vydaly. Nepříjemné může být to, že svůj nárok musí pan Ondřej uplatnit přímo u dědice.

2.4.2.5. **Podmínky dědění**

Jedná se o podmínky, příkazy a určení času. Pokud dědic podmínky nesplní, dědictví nenabude. Na splnění podmínek dohlíží především zákonní dědicové nebo osoba, kterou určí zůstavitel v závěti.

Příklad:

Podmínka – Eliška bude dědit, pouze za předpokladu, že úspěšně vystuduje práva na UK v Praze.

Příkaz – Jakub bude dědit, pokud opraví zděděnou chatu a postará se o psa Alika.

Určení času – Vnuk Emanuel zdědí motocykl, až dosáhne plnoletosti.

Podmínka ovšem nesmí být nesmyslná, potom by byla neplatná.

Příklad:

Pan Rudolf podmíní dědictví péčí o domácí zvíře tím, že se zvířetem, prasátkem Bobíkem, budete pravidelně jednou týdně navštěvovat hrob pana Rudolfa. Nebo jiný příklad. Paní Alena podmíní převod nemovitosti podmínkou, že její vnuk Luboš bude nadále znepríjemňovat život sousedů Jedličkových, se kterými se zůstavitelka celý život nesnášela.

2.4.3. **Nemám zájem, dědit nechci**

Zákon dává možnost dědictví odmítnout, zřeknout se či vzdát se ho:

- **Zřeknutí se dědictví** – předem za života zůstavitele.

Příklad:

Vdovec Jaromír dal dceři Anně za svého života chatu, přispěli jí na koupi domu i automobilu. Bratr Radoslav žije v domě s otcem. Anna se tedy vzdala zbytku dědictví ve prospěch svého

bratra, který od rodičů dosud nic nedostal a na údržbu a úpravu domu, kde s rodiči bydlí, celý život přispíval.

- **Odmítnutí dědictví** – v dědickém řízení po smrti zůstavitele, například z důvodu předluženého dědictví, což nastane v případě, že má majetek mnohem nižší hodnotu než dluhy zůstavitele.

- **Vzdání se dědictví** ve prospěch jiného dědice. Lze až po smrti zůstavitele. Důvodem může být skutečnost, že dědic s projevenou vůlí zůstavitele souhlasí nebo nechce či nemůže dědictví převzít.

Příklad:

Tři sourozenci – Pepa, Franta a Eva. Pepa a Franta žijí se svými rodinami mimo bydliště otce, který žije s Evou. O otce se nestarají. Eva bydlí se svou rodinou s otcem a celý život se o něj stará. Jako poděkování se Pepa s Frantou vzdají dědictví ve prospěch Evy.

2.4.4. Dědická smlouva

Jedná se o dohodu sepsanou u notáře. Má přednost před závětí. Představuje větší jistotu. Zrušit se může pouze se souhlasem obou smluvních stran (závěť lze zrušit kdykoli sepsáním nové). Předmětem smlouvy nemůže být celá pozůstalost. Minimálně $\frac{1}{4}$ pozůstalosti musí zůstat volná. S majetkem může zůstavitel volně nakládat až do své smrti. Nebezpečí je tedy v tom, aby předmět dědické smlouvy v případě úmrtí zůstavitele ještě existoval.

Příklad:

Pan Karel uzavře s vnučkou Vendulou dědickou smlouvu s tím, že po jeho smrti vnučka získá jeho byt a za to se o něj má starat až do jeho smrti. Vnučka svoji část dohody splní a po smrti pana Karla zjistí, že byt děda převedl na obecně prospěšnou společnost a již mu nepatří.

2.4.4.1. Nepominutelní dědicové

Zákon chrání osoby, aby o majetek po zůstaviteli nepřišly. Jsou to děti po zemřelém (pokud z nějakého důvodu již nejsou, tak jejich děti), a to jak manželské, tak nemanželské, tzv. nepominutelní dědicové. Jim musí připadnout zákonem stanovený díl. Zletilému dědici $\frac{1}{4}$ zákonného dílu, tzn. část majetku, která by jim připadla bez závěti, nezletilému $\frac{3}{4}$ zákonného dílu.

Příklad:

Vdovec pan Rostislav se oženil s paní Vlastou. Oba měli děti z prvního manželství. Paní Vlasta dceru Olgu a pan Rostislav dceru Hedviku. Protože chtěl být pan Rostislav spravedlivý, sepsal závěť, ve které zkrátil dědický podíl své dceři Hedvice tak, aby mohla dědit i dcera paní Vlasty Olga. Kdyby závěť nesepsal, ze zákona by dědila jen jeho dcera a dcera paní Vlasty by nedělala nic.

Novinkou je možnost vyplatit dědický podíl v penězích a zabránit tak vzniku nechtěného spoluvlastnictví zděděných nemovitostí. Soud může rozhodnout i o splátkách či odložení výplaty dědického podílu.

2.4.4.2. Když padne jablko daleko od stromu

Někdy se prostě děti nepovedou a chovají se tak, že zůstaviteli nezbyde než takové dítě vydědit ze zákonných důvodů, a to formou veřejné listiny (notářský zápis). Listina nemusí obsahovat důvod vydědění. Ten se prokazuje jen v případě, že se vydědění bude bránit.

Zákonné důvody pro vydědění dítěte mohou být:

- **neposkytne-li zůstaviteli potřebnou pomoc v nouzi**

Příklad:

Pan Josef přišel o práci i bydlení a nějaký čas žil na ulici. Obrátil se na dceru Ivanu a ta mu pomoc odmítla. O situaci pana Josefa se dozvěděla jeho sestra Míla a vzala ho k sobě. Po smrti sestry byl zdědil. Nechtěl, aby byl získala v rámci dědického práva jeho dcera, tak ji vydědil.

- **neprojevuje-li o zůstavitele opravdový zájem**

Příklad:

Pan Zdeněk se oženil. Bydlí se svou ženou nedaleko bydliště své matky. Pod vlivem své nové rodiny se přestal se svou ovdovělou matkou zcela stýkat, a to i v době, kdy vážně onemocněla, i když o situaci věděl. Maminka se s ním snažila spojit, ale nereagoval. Rozhodla se proto svého syna vydědit.

- **byl souzen za trestný čin** spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze

Příklad:

Dcera paní Sylvy se seznámila se skupinou lidí, kteří ji přesvědčili, že se dá vydělávat i jiným způsobem než prací. Zaměřili se na podvody a krádeže u starých důvěřivých lidí. Nejdříve to začalo malými akcemi, například se jednalo o krádeže drobných částek při návštěvě důchodců s nabídkou ovčích dek, za což byla odsouzena k podmíněnému trestu odnětí svobody. Později se jednalo o větší částky ve větším množství a tím pádem i vyšší tresty. S jídlem roste chuť, a tak se Dagmar po propuštění z nápravného zařízení začala věnovat nové „výdělečné činnosti – typáření“ pro jiné kamarády, které si našla ve vězení. Dávala typy na vykradení bytů, což jí vyneslo trest jako recidivistce. Její děti vychovává paní Sylva, která se rozhodla dceru vydědit a odkázat majetek svým vnoučatům.

- **trvale vede nezřízený život**

Příklad:

Pan Leoš si pro rodiče z neznámých důvodů do života vzal poučení z pohádky o Lotrandovi a Zubejdě a všem tvrdil, že pracovat nebude, to že otci slíbil na smrtelné posteli. Také se se svou životní filozofií netajil. Neustále to opakoval mezi svými kumpány. Kradl jako straka a velice dobře znal pobyt ve všech možných druhích nápravných zařízení. Začal podvůdky, které přerostly v podvody, krádeže a jiné trestné činy. Vzhledem k tomu, že jeho rodiče ztratili víru v to, že by se pan Leoš mohl změnit a veškeré jejich snahy o změnu stylu jeho života k ničemu nevedly, rozhodli se tedy pana Leoše vydědit. Sepsali každý zvlášť u notáře listinu o vydědění.

- **je zadlužený nebo marnotratný**

Příklad:

Paní Gabriela začala podnikat v modelingu jako osoba samostatně výdělečně činná. Vzhledem k tomu, že měla o podnikání zkreslené představy, firma zkrachovala a zůstaly po ní samé dluhy, dosahující milionové výše. Paní Gabriela byla kvůli svým dluhům vyděděna svými rodiči, aby tak zabránili tomu, že by se rodinný dům, který by zdědila se svým bratrem Oldřichem, mohl stát předmětem zájmu exekutorů.

2.4.5. Dědění ze zákona

Dědění ze zákona je možnost pro ty, kteří nemají čas nebo nechtějí otázky pozůstalosti za svého života řešit. Nechají tedy vše na zákonném postupu, kdy se dědí dle dědických tříd, do nichž jsou příbuzní rozděleni dle příbuzenských vztahů, tzv. zákonné posloupnosti. Tříd je 6.

- **První třída dědiců**

Pokud jde o první čtyři dědické třídy, nedochází podle NOZ k žádným podstatným změnám. Tak v první dědické skupině i nadále budou dědit společně zůstavitelovy děti a jeho manžel/ka, a to každý stejným dílem. Nebude-li dědit některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti, případně vzdálenější potomci. Měl-li zůstavitel manželku a dvě děti, přičemž jedno z dětí již zemřelo a zanechalo po sobě další dvě děti (vnuky zůstavitele), pak v první dědické skupině bude dědit manžel/ka zůstavitele jednu třetinu, první dítě zůstavitele druhou třetinu a dědický podíl zemřelého dítěte připadne jeho potomkům každému v rozsahu jedné šestiny. Stejně jako dosud i podle NOZ platí, že v první dědické třídě nemůže manžel dědit sám.

- **Druhá třída dědiců**

Neměl-li zůstavitel žádné děti, budou ve druhé dědické třídě dědit manžel, zůstavitelovi rodiče a dále ti, kdo se zůstavitelem žili před jeho smrtí nejméně po dobu jednoho roku ve společné domácnosti a z tohoto důvodu pečovali o společnou domácnost či byli odkázáni výživou na zůstavitele („spolužijící osoby“). Z této dědické třídy bude dědit manžel jednu polovinu a ostatní si stejným dílem rozdělí druhou polovinu. K zajímavé situaci může dojít, pokud zůstavitel neměl děti, se svou manželkou již nežije, ale k rozvodu nedošlo a současně zůstavitel sdílí více než jeden rok společnou domácnost se svou novou přítelkyní. V případě, že zůstavitel zemře, bude podle pravidel druhé dědické třídy dědit jednu polovinu manželka zůstavitele, přestože již se zůstavitelem nežije, a jednu polovinu přítelkyně zůstavitele, která se zemřelým sdílela společnou domácnost (za předpokladu, že zůstavitelovi rodiče již nežijí).

- **Třetí třída dědiců**

Ve třetí třídě dědiců si pozůstalost či její část rozdělí rovným dílem spolužijící osoba a zůstavitelovi sourozenci, případně jejich děti.

- **Čtvrtá třída dědiců**

Pokud nedědí nikdo ve třetí třídě dědiců, budou ve čtvrté dědické třídě dědit prarodiče zůstavitele. K výše uvedeným čtyřem dědickým skupinám, resp. dědickým třídám, jak je nově

NOZ označuje, přidal zákonodárce ještě dvě dědické třídy. Přestože se s největší pravděpodobností bude jednat o výjimečné případy, nelze teoreticky takovou možnost vyloučit a zákonodárce tak brání tomu, aby pozůstalost přešla na stát v případě, že existují i třeba vzdálení příbuzní zůstavitele.

- **Pátá třída dědiců**

V páté dědické třídě tak budou dědit prarodiče rodičů zůstavitele, tj. pradědové a prababičky. Prarodičům zůstavitelova otce (dvěma pradědům a dvěma prababičkám) připadne společně jedna polovina a o tuto jednu polovinu se obě dvojice prarodičů rozdělí rovným dílem. Obdobně to platí i o prarodičích zůstavitelovy matky. Teoreticky za předpokladu, že budou všechny prababičky a pradědové zůstavitele naživu, dostane každý z pozůstalosti jednu osminu. V případě, že jeden ze dvojice dědit nebude, připadne jeho osmina druhému členu. Pokud by nedědil nikdo z příslušné dvojice, připadne celá jedna čtvrtina druhé dvojici téže strany a obdobně nebude-li dědit ani jedna dvojice téže strany, připadne dědictví dvojicím druhé strany, a to ve stejném poměru, v jakém se dělí o polovinu dědictví, která jim připadla přímo.

- **Šestá třída dědiců**

V šesté dědické třídě zákonodárce doplnil ještě možnost nabytí dědictví praneteřím a prasynovcům a strýcům a tetám, každému rovným dílem. Pokud by teta či strýc nežili, zdědí jejich podíl jejich děti, to znamená zůstavitelovi bratranci nebo sestřenice⁸.

Pokud dědic není nebo dědictví nezíská, nastupují odkazovníci, kteří získají celé dědictví nejen odkaz, který jim zůstavitel určil.

Pro další případy určuje zákon pravidla, nejen kdo ale i jakou část majetku dědí.

V případě, že nedědí nikdo v rámci jednotlivých dědických tříd, připadne dědictví jako odúmrtí státu a na stát se hledí, jako by byl zákonný dědic¹⁰.

2.4.6. Kdo dědí dluhy

Řeč je o předluženém dědictví – pozůstalost má nižší hodnotu než dluhy zůstavitele. Dědic, který převezme dědictví, zodpovídá za dluhy zůstavitele v plné výši (nejen do výše hodnoty nabytého dědictví). Chrání se tím zůstavitelovi věřitelé a ručitelé.

Jak se zbavit povinnosti splácet zůstavitelovy dluhy?

2.4.6.1. Předlužené dědictví odmítnout

To je možné, pokud jsou majetkové poměry zůstavitele dobře známé.

Příklad:

Pan Vojtěch, známý opilec a rozhodně ne vzorný otec, své děti vyhledával pouze za předpokladu, že potřeboval nějaké peníze na úhradu dluhů, do kterých se díky své závislosti na alkoholu dostal. A ne výjimečně, tato situace byla běžná. Dokonce si děti pana Vojtěcha

¹⁰ ŠPERL, Milan. *Dědické právo od roku 2014* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <https://www.patria.cz/pravo/2540306/dedicke-pravo-od-roku-2014-dil-sedmy-zakon-na-posloupnost.html>

našli i věřitelé a snažili se, aby dluhy za svého otce zaplatili. V okamžiku, kdy byl otec nalezen utonulý, nebylo co řešit. Děti dědictví odmítly. Bylo zřejmé, že hodnota pozůstalosti rozhodně nepokryje dluhy, které pan Vojtěch měl.

Poznámka: pokud dědic dědictví odmítne, nesmí si odnést nic z pozůstalosti. Znamenalo by to souhlas s převzetím celého dědictví včetně dluhů.

2.4.6.2. Sepsání veškerého majetku - výhrada soupisu

Výhrada soupisu je možnost pořídit soupis veškerého majetku zůstavitele. Tento soupis by měl pořídit někdo jiný než dědicové, nejlépe soudní znalec nebo notář. Něco to bude stát, ale tento výdaj se nám může se vyplatit. Především tehdy, jedná-li se o majetek rozsáhlý a nepřehledný. V případě existence soupisu totiž hradí dědic dluhy pouze do výše sepsaného majetku. Nesmí však žádný majetek zatajit. Kdyby se taková skutečnost prokázala, hradil by dluhy v plné výši.

Příklad:

Pan Jindřich měl velmi dobře prosperující firmu a rozsáhlý soukromý majetek. Obchodoval i se zahraničím, a tak byl majetek dost nepřehledný. Proto se dědicové, manželka Renata a dcery Julie a Vilemína, rozhodly učinit výhradu soupisu, což se ukázalo prozíravým. Krátce po ukončení dědického řízení se přihlásil zahraniční obchodní partner pana Jindřicha Mario Cozzi a uplatňoval dluh. Uváděl, že v době dědického řízení byl mimo území ČR a o úmrtí pana Jindřicha nevěděl. Dluh vysoko přesahoval hodnotu pozůstalosti. Vzhledem k tomu, že byl porýzen soupis, dědičky nemusely platit celý dluh. Zaplatily pouze dluh do výše hodnoty dědictví.

Poznámka: Věřitel může přihlásit svoji pohledávku 6 měsíců po tom, co bylo dědické řízení ukončeno. Proto je vhodné použít výhradu soupisu. Tento problém se může týkat i malého dědictví.

3. Člověk v džungli právních vztahů

Právní vztahy často vnímáme jako džungli plnou šelem a skrytých nástrah, do které není radno vstupovat, pokud nemáme povahu dobrodruha. Vzhledem k tomu, že se vztahy ve společnosti neustále vyvíjejí a jsou stále složitější, stoupá i složitost právních vztahů, i proto byl vytvořen NOZ. Jelikož netušíme, s kým se můžeme setkat, je více než potřebné znát svá práva a s nimi i povinnosti.

3.1. Není věc jako věc

Co jsou věci, víme, v tom se nic nezměnilo. Jak je rozdělujeme, je také známo. Nejčastěji na movité a nemovité.

Největší změnou je skutečnost, že zvíře již není bráno jako věc, ale je bráno jako něco s průměrnými rozumovými schopnostmi. To znamená, že pro majitele je něčím více než třeba kolo. Zvíře je tedy živý, tvor a to de facto i de iure (ve skutečnosti i podle práva). Ve skutečnosti to znamená, že při jednání o zvířeti se uplatní ustanovení o věcech pouze tam, kde to neodporuje povaze živého tvora. Nemůžeme tedy zvíře vyhodit nebo zabít, můžeme si ho však koupit. Nemůžeme domácího mazlíčka zastavit nebo prodat v dražbě, což se netýká například stáda skotu.

Příklad:

Manželé Richtrovi mají rodinný statek a bohužel se dostali do finančních nesnází. Dokonce jim hrozí exekuce, v rámci níž mohou přijít i o hospodářská zvířata. Paní Richtrová má strach, aby v rámci exekuce nepřišla o svého domácího mazlíčka jejich dcerka Míša. Má malé prasátko, které cvičí, a dokonce se s ním zúčastnila i soutěže „prasečích dovedností“. K této situaci by však dojít nemělo. Jedná se o zvíře, které není hospodářské, ale domácí, a členové rodiny k němu mají citový vztah.

Nově je upravena i povinnost úhrady výše nákladů na léčení zvířete při poranění. Ten, kdo zvířeti ublíží, musí uhradit léčení účelně vynaložených nákladů spojených s léčením zraněného zvířete, a to do výše, které by vynaložil rozumný chovatel. Nejen tedy, jak bylo zvykem, náklady do výše hodnoty zvířete. Pokud jde o domácího mazlíčka, ke kterému má majitel citové pouto, pak má nárok i na náhradu ceny zvláštní obliby (nemajetková újma, kterou majitel utrpěl zraněním či zabitím svého mazlíčka).

Příklad:

Petr dostal k narozeninám pejska, kterého při jedné z procházek napadl agresivní pes, americký boxer. Jelikož byl boxer bez náhubku, pokousal Petrova pejska tak, že to vypadalo, že zranění ani nepřezijí. Vzhledem k rychlé pomoci veterináře pejsek přežil. Majitel boxera se s Petrem vyrovnal částkou, která neodpovídala nákladům léčení s tvrzením, že Petrův pes není čistokrevný a jeho hodnota je zanedbatelná. Rodiče Petra se však poradili s právníkem a ten přiměl majitele boxera uhradit veškeré náklady na léčení bez ohledu na cenu poraněného pejska.

Další novinkou je, že způsobíte-li druhému škodu při zachraňování zdraví nebo života zvířete (pokud to nešlo jinak), nemusíte platit škodu tímto jednáním způsobenou.

Příklad:

Paní Novotná šla do supermarketu jen pro nějaké maličkosti. Měla za to, že se vrátí za chvíli a svého mazlíčka kokršpaněla Vildu nechala v zaparkovaném automobilu. Nedomyšlela, že je auto zaparkované na asfaltové ploše parkoviště beze stínu, kde svítí slunce přímo na auto a mění ho v rozpálenou pec. Naštěstí si Vildy v autě všiml jiný zákazník. Když se ani na výzvy z informačního střediska majitelka vozu neozvala a svého mazlíčka neosvobodila, musela ochranka rozbít okénko auta a pejska osvobodit. V tomto případě za způsobenou škodu záchrance platit nemusí.

3.2. Smlouvy a možné pochybnosti

Smlouvy uzavíráme každý den, aniž bychom si to uvědomili. Koupíme si v obchodě svačinu, zaplacením uzavíráme smlouvu. Nastoupíme do MHD a tímto uzavíráme smlouvu s přepravcem. A tak bychom mohli vyjmenovat jiné situace, ke kterým se váže uzavírání smluv.

Při uzavírání smluv platí předpoklad, že lidé jednají poctivě a v dobré víře, neprokáže-li se opak. To znamená, že smlouva platí, pokud některá ze stran nenamítne neplatnost. Což je právo, ne však povinnost. To znamená, že smlouva bude platit, i když může mít jisté nedostatky, pokud s tím budou smluvní strany souhlasit a budou se smlouvou spokojeny (promlčecí lhůta 3 roky).

Poznámka: staré smlouvy uzavřené do 31. 12. 2013 se řídí starými zákony, ale můžeme si ujednat, že na naši smlouvu se bude vztahovat NOZ.

3.2.1. Co není zakázáno, je dovoleno

Při uzavírání smluv to znamená, že mají lidé velké pole působnosti, avšak s jistými výjimkami:

- **Výslovný zákaz** – určí následek formou neplatnosti či vyjádřením, že se k určitým věcem nepřihlíží.

Příklad:

Pan Opatrný si v nájemní smlouvě sjednal s panem Zeleným jako nájemcem smluvní pokutu, kterou by pan Zelený měl uhradit v případě porušení povinností plynoucích mu z nájmu bytu. Pan Opatrný požaduje za neplnění povinností úklidu v nájemním domě úhradu pokuty ve výši 1 500 Kč. Pan Opatrný tuto pokutu platit nemusí, protože ujednání ve smlouvě je ze zákona neplatné. Pokud ji však zaplatí a neplatnost nenamítne, je to jen jeho rozhodnutí.

- **Dobré mravy** – ve smlouvě nemůžeme sjednat to, co by bylo v rozporu s dobrými mravy, i když dobré mravy nejsou v zákoně definovány. Jedná se o pravidla, která vychází z morálky a etiky a každý z nás by je měl znát. Posouzení nakonec záleží na soudci.

Příklad:

Pan Mrtvý si vypůjčil od pana Šikovného finanční hotovost s úrokem 100 %. Zde můžeme nejen uvažovat o porušení podmínky dobrých mravů, ale i o trestném činu lichvy.

- **Veřejný pořádek** – jde o dodržení právního řádu, což znamená nutnost trvat bez výhrad na některých prvcích práva tak, aby nedošlo k narušení řádného fungování společnosti.

Příklad:

Uzavření smlouvy o dílo na nepovolenou stavbu, prodej automobilu bez přepisu v registru motorových vozidel, prodej nemovitosti bez zápisu změny vlastníka v katastru nemovitostí apod.

- **Postavení osob** – nemůžeme měnit věk, nabytí svéprávnosti, podmínky pro uzavření manželství nebo zákonem stanovené podmínky pro vznik právnických osob (základní kapitál, vklady, zákonné orgány aj. tzv. „statusové otázky“).

Příklad:

Paní Milada nemůže rozhodnout, že její šedesátiletá matka Františka, která si našla o 20 let mladšího přítele a podle paní Milady dělá neskutečné hlouposti a chová se věku nepřiměřeně, bude mít dočasně omezenou svéprávnost.

Příklad:

Tři společníci při zakládání s. r. o. nemohou rozhodnout, že vloží do společnosti jen jednu korunu jako základní kapitál, protože jim zákon ukládá, že musí vložit korunu každý a základní kapitál tedy musí mít minimálně hodnotu korun tří.

- **Ochrana slabší strany** – ve smlouvě nemohou být omezena nebo zrušena práva slabší strany, která jsou zaručena zákonem. Podnikatel nemůže vyloučit ustanovení, která chrání spotřebitele, nájemce zase je chráněn před pronajímatelem, pacient před zdravotnickým zařízením, cestující před přepravcem apod.

Příklad:

Právo reklamace u smluv uzavřených na internetu. Kupující může od smlouvy uzavřené na internetu odstoupit do 14 dnů bez udání důvodu. Tato lhůta nemůže být podnikatelem zkrácena, ale může být prodloužena.

Příklad:

Pan Jaroslav, soukromý zemědělec, dodává prodejnám obchodního řetězce „Billa“ v Olomouci ovoce a zeleninu. Zástupce řetězce pan Ostrý při sjednávání smlouvy navrhoval lhůtu splatnosti faktur 180 dní. S tím pan Jaroslav nesouhlasil a trval na maximální zákonné lhůtě 60 dní. Je samozřejmě v právu. Zůstává otázka, zda s ním řetězec za těchto podmínek smlouvu o dodávkách uzavře.

- **Ochrana třetích osob** – smluvní strany nemohou vyloučit to, co je upraveno zákonem na ochranu strany třetí.

Příklad:

Karel se obrátí na kamaráda Vaška s tím, že se dostal do dluhů a potřebuje na někoho převést svůj dům, aby o něj vzhledem k dluhům nepřišel. Vaškovi věří, a tak si plácnou. Sepíší smlouvu a majetek vloží do katastru nemovitostí. Za rok dojde na nejhorší obavy pana Karla a jeho věřitelé se domáhají uhrazení dluhu. Převod panu Karlovi nepomůže, protože věřitel se může u soudu v rámci svého práva domáhat zrušení právních úkonů, pokud se tak dlužník snaží přivést do stavu insolvence v okamžiku, kdy o úhradě dluhů ví. Domáhat se tohoto práva může věřitel až 5 let zpětně.

- **Ochrana osoby průměrného rozumu** – spotřebitelé neodpovídají za vše, co si sjednají, ale jen za to, co odpovídá jejich schopnostem vnímání podle zásady průměrného rozumu tzv. selského – což lze jednoduše přirovnat k tomu, jak by se zachovala většina osob v podobné situaci. Na druhé straně podnikatel odpovídá za to, že jedná se znalostí a pečlivostí, která k jeho profesi přísluší.

Příklad:

Pokud si pan Novák sjedná úvěr, musí předpokládat, že ho bude ve sjednaných částkách splácet a se splátkami i sjednaný úrok. Také by měl vědět, že při opoždění splátky ho čeká smluvní pokuta nebo úroky z prodlení. Za tyto ujednané podmínky nese pan Novák odpovědnost.

Ovšem někdy vzniká problém u nebankovních úvěrů, kdy se různí šikulové snaží klienty zmást a do různých složitých vět a souvětí vloží další podmínky a povinnosti vyjádřené různými cizími výrazy na netypických místech písmem velikosti -9. Pak pan Novák za nesplnění takto vymezených podmínek nezodpovídá.

- **„Hardship“** – možnost pro nesplnění závazku, pokud by to bylo pro jednu stranu bez jejího zavinění nespravedlivé. V případě, že dojde k tak podstatné změně okolností, že to způsobí hrubý nepoměr v právech a povinnostech smluvních stran. Pokud se strany nedohodnou, může dotčená strana požádat o rozhodnutí soud. V praxi lze „hardship“ doložky najít v dlouhodobých smlouvách, zejména investičních, stavebních či distribučních. Správně naformulovaná „hardship“ doložka by měla zajistit „přežití“ smluvního vztahu ve výjimečných situacích vyvolaných podstatnou změnou

v ekonomickém, politickém nebo technologickém kontextu jejího plnění a zároveň zabránit zbytečným sporům mezi účastníky¹¹.

Další informace o možnostech pro nesplnění závazku lze najít na stránce: <http://www.epravo.cz/top/clanky/hardship-dolozka-nejen-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-78955.html>.

- **Šizuňkové aneb lichva a neúměrné krácení**

Lichváři, kteří využívají finanční nouze, do níž se lidé dostanou, poskytováním půjček s vysokým úrokem, by měli splakat nad výdělkem. Zákon chrání běžné občany a spotřebitele, ale nevztahuje se na podnikatele, protože mají při uzavírání smluv možnost využít služeb odborníků.

Příklad:

Paní Jana žije s druhem nevalné pověsti, který nejen že nepracuje, ale veškeré prostředky utratí za alkohol. V zoufalé situaci si půjčí 15 000 Kč na školní pomůcky pro své 2 dcery. Protože jí banka nepůjčí, zvolí nebankovní půjčku u pana Lakomého s úrokem 30 %. V tomto okamžiku se již jedná dle NOZ o lichvu. Lichva je definována podle zákona již od úroku 20 %. Za lichvu se také pokládá zneužití situace, například nezkušenosti, slabosti, rozrušení nebo tísně. Slabší strana se ale musí neplatnosti dovolat například dopisem s udaným důvodem. Nebudou-li dohody možné, o neplatnosti smlouvy rozhodne soud.

Příklad:

Paní Vlasta ručí za nebankovní půjčku syna Vladimíra. Syn půjčku nesplácí a paní Vlasta prostředky na splacení půjčky nemá. Věřitel pan Ochotný paní Vlastu navštívil v jejím pěkném rodinném domečku a paní Vlastě nabídl novou půjčku ke splacení dluhu syna Vladimíra. Vyličil paní Vlastě, jak bude probíhat exekuce jejího majetku, pokud za syna splácet nebude. Chtěl jen maličkost, aby za půjčku, kterou jí nabízí, ručila svým rodinným domem, a pokud se se splátkou opozdí, tak domek propadne ve prospěch pana Ochotného. Paní Vlasta v šoku z hrozící exekuce smlouvu okamžitě podepsala a myslela si, že jí syn se splácením půjčky, kterou si vzala právě kvůli němu, pomůže. Nic takového se však nestalo. Paní Vlasta si tedy vše v hlavě srovnala, poradila se s právníkem a napsala dopis, ve kterém namítla neplatnost smlouvy z důvodu lichvy.

Příklad:

Paní Veronika dělá pořádek v domečku po rodičích a snaží se zbavit starého nábytku po prarodičích, který se již nepoužívá. Nabídne jej do starožitností a starožitník pan Chytrý je ochoten nábytek odvézt a převzít za cenu odvozu, protože se dle jeho vyjádření jedná o starý brak. Obratem však starožitný nábytek prodá za tučnou sumu. Proti této smlouvě se může paní Veronika bránit.

Poznámka: lichvu řeší i trestní právo jako trestný čin, kde lze lichváře poslat i do vězení. V občanském řízení se domůžeme neplatnosti smlouvy a zbavíme se povinnosti takovou smlouvu plnit.

¹¹ NEUVEDEN. *Hardship doložka (nejen) podle NOZ* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/hardship-dolozka-nejen-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-78955.html>.

- **Předsmmluvní odpovědnost** – pokud nemáme zájem uzavřít smlouvu a předstíráme, že její uzavření je na spadnutí a nečekaně od smlouvy odstoupíme, odpovídáme za škodu, která tímto naším jednáním vznikne.

Příklad:

Pan Malý obdivuje nádherný motocykl vystavený v autosalonu a prostě neodolá. Jedná s prodávajícím jako opravdový kupec, i když ví, že doma by mu koupě u paní Jarmilky neprošla. Požádal o jiné provedení, které si vyžádalo technické úpravy, objednal ještě jiný typ pneumatik. V okamžiku, kdy byl prodejcem vyzván k podpisu připravené smlouvy, si to rozmyslel, aby zažehnal domácí nepohodu, a odmítl smlouvu podepsat. Autosalon má tedy nárok na úhradu nákladů s neuzavřeným obchodem spojených. V případě, že pan Malý náklady neuhradí, hrozí mu soud.

- **Zatajení informací byť soukromých** – při uzavírání smluv je nutno poskytnout veškeré potřebné informace, týkající se především naší solventnosti, schopností, vzdělání, praxe, zdraví. Tedy okolností, které při uzavírání smlouvy pomohou. Takto poskytnuté údaje jsou chráněny zákonem.

Příklad:

Pan Chytrý prodal svůj pozemek panu Smutnému na stavbu rodinného domu, i když věděl, že cena tohoto pozemku bude podstatně nižší, protože obecní rada odhlasovala, že vedle dosud klidného místa bude vybudována místní komunikace k zamýšlené stavbě distribučního skladu a cena pozemku klesne. O této věci pan Chytrý jako zaměstnanec obce velice dobře věděl, i když v době prodeje jeho majetku to byla informace důvěrná. Musí počítat s tím, že částku, o kterou se obohatil, bude muset panu Smutnému vydat, bude-li se pan Smutný dožadovat svého práva u soudu.

3.3. Spotřebitelské smlouvy

Jsou uzavírány mezi spotřebitelem a podnikatelem – obchodník a občan. Slabší – chráněnou stranou je spotřebitel.

Ochrana spotřebitele spočívá v zákazu ujednání, která:

- omezují nebo vylučují práva spotřebitele v případě vadného plnění nebo způsobení škody spotřebiteli,
- dávají práva podnikateli odstoupit od smlouvy bez udání důvodu, ale spotřebitel stejné právo nemá,
- zavazují spotřebitele ke splnění smlouvy za podmínek, se kterými se při uzavření smlouvy nemohl seznámit,
- dovolují podnikateli, aby ze své vůle změnil práva či povinnosti smluvních stran,
- odkládají určení ceny na dobu plnění nebo umožňují podnikateli cenu zvýšit, aniž by měl spotřebitel možnost od smlouvy odstoupit,
- umožňují podnikateli, aby nevrátil spotřebiteli to, co mu vydal, i případě pokud smlouvu neuzavře nebo od ní odstoupí,
- dávají podnikateli právo vypovědět závazek bez přiměřené výpovědní doby,
- zbavují spotřebitele uplatnit sporné právo u nezávislého subjektu,
- obsahují ujednání, kdy musí spotřebitel splnit, k čemu se zavázal, ale podnikatel musí plnit až v okamžiku splnění podmínky závislé na jeho vůli.

Příklad:

Do čistírny si paní Věra nesla vyčistit svetr se zlatými knoflíčky. Paní Čistá jí nechtěla svetrík převzít s tím, že neručí za to, že knoflíčky nebudou po vyčištění černé. Paní Věra tak dlouho naléhala, až paní Čistá svetrík převzala oproti podpisu prohlášení, že čistírna za případné zničení knoflíčků nenese odpovědnost. Z právního hlediska je prohlášení k ničemu. Pokud čistírna svetrík přijala k vyčištění, zodpovídá za všechny případné škody.

Příklad:

Paní Hedvika si koupila vibrační plošinu a při dodání se dozvěděla, že se koupí této plošiny u prodejce zavázala i k velmi drahým pravidelným servisním prohlídkám s tím, že pokud této služby nevyužije, bude ji muset uhradit. Takové ujednání je neplatné.

Příklad:

Paní Haně se rozsvítila v autě oranžová kontrolka ABS. Zavezla auto do servisu a dohodla se s majitelem, že auto prohlédne a podle výsledku prohlídky jí sdělí cenu případné opravy. Majitel servisu se ozval až v okamžiku, kdy auto bylo opraveno, a požadoval úhradu ceny ve výši 40 tisíc korun, což byla mnohem větší cena, než jakou byla ochotna paní Hana za opravu zaplatit. Kdyby cenu věděla předem, na opravu by nepřistoupila. V tomto případě je třeba se dohodnout, protože zákazník má dle zákona znát cenu předem.

Příklad:

Paní Boženka se zúčastnila předváděcí akce, kde se pod vytrvalou psychologickou masáží prodejce zavázala ke koupi úžasných ovčích dek na spaní a zaplatila na deky zálohu. Doma zjistila, že vlastně žádné předražené ovčí deky nepotřebuje a požadovala vrácení zálohy. Prodejce jí sdělil, že záloha kryje jeho výdaje s prodejem spojené a paní Božence nic nedá. Vnuk paní Boženky studuje práva a poradil jí, jak získat zpět vše, co zaplatila.

Příklad:

Paní Eliška Milá pečuje o své staré rodiče. Vzhledem k tomu, že pracuje, platí pečovatelskou službu, která se v době její nepřítomnosti o nemohoucí rodiče stará. Zjistila ovšem, že rodičům služby nevyhovují a mají k nim výhrady. Přesvědčila se, že oprávněné. Požadovala určité změny u majitele společnosti pana Ostrého. Ten na její požadavky reagoval okamžitým vypovězením služeb a neakceptoval návrh paní Elišky na minimálně měsíční výpovědní lhůtu. Odkázal paní Elišku na ujednání ve smlouvě, kde je okamžité ukončení smlouvy uvedeno. Paní Eliška požádala soud o předběžné opatření, které mělo nařídit podnikateli, aby pokračoval v poskytování služeb v přiměřené výpovědní lhůtě, protože ujednání ve smlouvě je zákonem zakázané.

Příklad:

Pan Čipera, dodavatel internetových služeb, dal podepsat panu Černému smlouvu s ustanovením, že veškeré vzájemné spory bude řešit pouze dohodou a v případě sporu prostřednictvím advokáta pana Čipery. Pokud by k nějakému sporu došlo, tak se k tomuto ustanovení přihlížet nebude.

Příklad:

Pan Bílý hodlá zakoupit od chovatele pana Rychlého koně. Pan Rychlý podmíní prodej koně vybudováním zatepleného a světlého stání. Prodej je ochoten uskutečnit až po prohlídce vybudovaného stání, kde se rozhodne, zda vybudované stání pro koně vyhovuje.

3.3.1. Kupní smlouvy

Jde o nejčastěji uzavíraný typ smluv. Uzavíráme je denně. Ústně, písemně i „konkludentně“. O zvolené formě rozhoduje, co kupujeme a za jakou cenu. Vede nás k tomu určitá opatrnost, předvídavost. Někde písemnou formu vyžaduje zákon, například u nemovitostí.

3.3.2. Vadná plnění

Výrobek nemá vlastnosti, které má mít nebo se nehodí k účelu, ke kterému se používá, nebo neodpovídá právním předpisům. Vadným plněním je i skutečnost, že nedostanete správné množství. Za bezvadné plnění odpovídá prodejce, u kterého jste věc koupili. Pojem odpovědnost za vady nahradil pojem záruka.

3.3.1.2. Reklamace bez legrace

- ***Vadnou věc můžete reklamovat po dobu dvou let s jistými výjimkami.***
 - Nelze uplatnit reklamaci na věc, kterou jsme sami poškodili nesprávným zacházením, nebo vada vznikla běžným opotřebením. Například žárovku, která praskla, protože denně svítila, interiérové osvětlení, které jsme měli venku na zahradě, nádobí určené do mikrovlnné trouby, které jsme použili v troubě horkovzdušné, tenisky, které jsme denně nosili a ony se opotřebovaly tímto denním nošením.
 - Věc zakoupenou v bazaru nelze reklamovat proto, že je opotřebená, například sjeté pneumatiky u ojetého vozu, nebo skvrny na knize z antikvariátu.
 - Nelze reklamovat ani vadu, o které jsme při koupi věděli – byla-li zjevná nebo jsme na ni byli prodejcem upozorněni a případně na tuto vadu dostali slevu. Například boty z výlohy vybledlé sluncem.
- ***Řešení vadného plnění*** má několik možností – oprava, výměna za výrobek bezvadný, sleva z ceny v případě, že nelze dodat věc novou bez vad nebo vadu opravit. Pokud dostanete na vadu slevu z ceny, již tuto vadu nemůžete reklamovat.
 - ***Je-li vad více*** nebo se vada opakuje (minimálně 3x), má spotřebitel právo na odstoupení od smlouvy nebo výměnu za věc bezvadnou.
 - ***Záruční list*** nepotřebujete, práva máte ze zákona. Ale při reklamaci musíte dostat potvrzení, tzv. reklamační protokol, kde je uvedeno datum přijetí reklamace, její obsah a způsob, jak má být reklamace vyřízena.
 - ***Reklamace musí být přijata a vyřízena okamžitě.*** Zákon říká, že rozhodnout o reklamaci musí obchodník ihned, nejpozději do tří dnů. Pokud reklamaci uzná, má čas na vyřízení reklamace (odstranění vady) v délce 30 dnů. Pokud lhůtu nedodrží, jde o podstatné porušení smlouvy, kdy zákazník může odstoupit od smlouvy a chtít peníze nebo výměnu za nové zboží. O způsobu, jak bude obchodník zákazníka

informovat o vyřízení reklamace, se spolu domluví. Pokud to dohodnutým způsobem neudělá, má se za to, že reklamaci nevyřídil.

- Pokud si necháte v rámci reklamace **věc vyměnit**, platí původní záruční lhůta. Někdy je tedy výhodnější si nechat vrátit peníze.

3.4. Bydlení

Předmětem nájmu může být byt, ale i jiné prostory určené k bydlení, například dům, obytný vůz nebo loď. Dlouhodobější nájem řešíme smlouvou o nájmu bytu, která řeší potřebu zabydlet se trvaleji. Krátkodobé ubytování řešíme smlouvou o ubytování, např. rekreace, ubytovny.

3.4.1. Smlouva o nájmu bytu

Pronajímatel přenechá nájemci prostor určený k bydlení a nájemce se zaváže platit dohodnutý nájem. Nájemcem nemůže být právnická osoba (nebydlí – sídlí). Právnická osoba musí uzavřít nájemní smlouvu, nikoli smlouvu o nájmu bytu.

3.4.1.1. V nájemní smlouvě o nájmu bytu nesmí být uvedeno nic, co by zkracovalo nájemcova práva.

Nájemce má právo:

- na úroky z kauce ve výši zákonné sazby,
- chovat v bytě zvíře, pokud tím nepůsobí pronajímateli nebo ostatním obyvatelům obtíže,
- na úhradu nákladů účelně vynaložených při zabránění vzniku škody na předmětu nájmu,
- ubytovat ve své domácnosti osoby blízké a některé další i bez souhlasu pronajímatele,
- podat návrh soudu, aby přezkoumal, zda je výpověď od pronajímatele oprávněná,
- dát do podnájmu část bytu, pokud sám v bytě trvale bydlí,
- může dát výpověď z nájmu na dobu určitou, pokud se změny okolností, z nichž strany při vzniku smlouvy o nájmu vycházely do té míry, že po nájemci nelze požadovat, aby v nájmu pokračoval.

3.4.1.2. Nájemní smlouva o nájmu bytu může obsahovat nájemcovy povinnosti nad rámec zákona, ovšem nesmí být nepřiměřené.

Příklad:

Nepřiměřené je přání pronajímatele, že budete hlásit všechny návštěvy, které k vám zavítají. Přiměřené však je oznámit pronajímateli osoby, které mají od domu klíč.

Příklad:

Paní Nováková je na mateřské dovolené a doma podniká – manikúra a pedikúra. Pronajímatel o této skutečnosti ví, proto s paní Novákovou sepsal dodatek, že v případě deštivého období a v zimě bude dle potřeby vytírat vstupní halu a společnou chodbu. S tím paní Nováková souhlasila.

Novou povinností nájemce je ohlásit svoji nepřítomnost v bytě delší než 2 měsíce, pokud o této skutečnosti předem ví. V tomto případě musí nájemce oznámit domácím, kdo v jeho nepřítomnosti zajistí vstup do bytu v případě potřeby (havárie vody, stavební úpravy). Pokud nikdo takový není, musí tuto možnost dát domácím.

Příklad:

Manželé Vopičkoví jsou v důchodu a každý rok se stěhují od května až do října na chalupu k Hodonínu. Do Prahy, kde žijí v nájemním bytě, jezdí v tomto období výjimečně. Klíče od bytu v době své nepřítomnosti nechávají domácím, aby byl byt v případě nenadálé potřeby dostupný. Jsou si vědomi toho, že by při nesplnění své povinnosti mohli dostat výpověď z bytu.

Nájemce bez souhlasu pronajímatele nesmí v bytě nic upravovat ani přestavovat.

Pokud se smluvní strany na úpravách dohodnou, je vhodné si dohodnout i úhradu nákladů s úpravou spojených. Pokud dohoda o úpravách neobsahuje o úhradě nákladů nic, může nájemce požadovat po domácím po ukončení nájmu částku, o kterou se zvýšila hodnota bytu provedenou úpravou.

Příklad:

Slečna Helena bydlí v nájemním bytě poblíž svého zaměstnání. Byt jí vyhovuje, pouze kuchyňská linka je dávno za zenitem. Domluvila se s domácím, že si kuchyňskou linku na vlastní náklady zrekonstruuje. S touto variantou pan Dobrý souhlasil. Ani ne rok po rekonstrukci sdělil slečně Heleně, že byt potřebuje pro svého syna Patrika a dal jí výpověď. Helena chtěla, aby jí pan Dobrý uhradil náklady spojené s rekonstrukcí kuchyně. Ten prohlásil, že nic hradit nebude. Ale musí. Podle zákona má povinnost Heleně uhradit alespoň částku, o kterou se zvýšila hodnota jeho, majetku a to i tehdy, že Helena nemá písemnou dohodu o hrazení nákladů na rekonstrukci.

Poznámka: Pokud by stavební úpravy v domě nařídil stavební úřad nebo sám domácí z důvodu, že je třeba vyměnit okna nebo zabezpečit statiku domu, musí nájemce tyto opravy strpět. Pokud stavební úprava vyžaduje vyklízení bytu, musí být právo nájmu nájemci zachováno.

3.4.2. Podnikání v bytě je možné bez souhlasu pronajímatele i sousedů.

Podmínkou však je, že nesmí způsobit pronajímateli nebo ostatním nájemcům potíže. U podnikání pozor na charakter vykonávané práce v rámci podnikání. Účetní práce nebo šití oděvů bude bez problému. Ovšem výuka na bicí nástroje nebude asi to pravé ořechové. Podmínkou ovšem dále je, že byt slouží stále především k bydlení. Je proto nutné, aby nájemce v pronajatých prostorách k bydlení stále bydlel, a přitom může podnikat nebo vykonávat jinou výdělečnou činnost. Není ale možné, aby se odstěhoval a pronajaté prostory pro účely bydlení využíval pro podnikání.

Příklad:

Pan Rudolf bydlel s rodinou v pronajatém bytě. Spolu s manželkou koupili domeček za městem, protože byt byl malý a rodině s 2 dětmi již nevyhovoval. Pan Rudolf podniká a rozhodl se, že nájem bytu neukončí a v bytě bude nadále podnikat. Ušetří poplatky za nahlášení změny místa podnikání na úřady a na práci bude mít klid. Netrvalo dlouho a pan Rudolf dostal z bytu výpověď s odůvodněním, že v bytě nebydlí.

3.4.3. Chováme v bytě zvíře

Chovat zvíře můžeme, ale nesmí domácím nebo obyvatelům domu působit nepřiměřené potíže. Například *tesknící pes, který celou noc vyje, kdykoli jeho pán není doma. To ostatním nájemníkům radosti nepřidá.*

Nepřiměřenými potížemi mohou být nejen hluk, může to být i zápach nebo strach z nebezpečného zvířete.

3.4.4. Spolubydlící

Právo nájemců spočívá i v tom, že nájemci mohou za člena své domácnosti přijmout kohokoli, pokud toto právo není smlouvou omezeno. Vyhradí-li si domácí právo, že musí s novým členem domácnosti souhlasit ve smlouvě, musí nájemce o ubytování nového člena rodiny písemně požádat a ubytovat jej může, až dostane písemný souhlas.

Příklad:

Paní Růženě onemocněli rodiče. Bydlí daleko a sami se o sebe nedokáží postarat. Proto si je nastěhovala k sobě domů do nájemního bytu. Pan domácí jí z tohoto důvodu dal výpověď. Výpověď je ale neplatná.

Podle zákona bez souhlasu domácího s námi může bydlet osoba blízká či osoba, která nám pomáhá v situaci hodné zvláštního zřetele, například pečovatelka.

Také můžeme část bytu bez souhlasu domácího podnajímt, abychom si vylepšili svoji finanční situaci. Jedinou podmínkou je, že musíme v bytě trvale bydlet. Pokud by tato podmínka nebyla splněna, je nutný souhlas domácího.

Příklad:

Klára s Vendulkou studují a bydlí v nájmu v třípokojovém bytě. Vendulka má kamarádku, která by s nimi také bydlela a pomohla jim s úhradou nájmu. Klárka s Vendulkou souhlas domácího nepotřebují, protože v bytě stále bydlí.

Pozor však na skutečnost, že regulace počtu osob stále existuje. Domáci má právo požadovat, aby v domácnosti žil takový počet osob, který je přiměřený velikosti bytu. To znamená, aby všichni mohli žít pohodlně v dobrých hygienických podmínkách.

Příklad:

Paní Veselá bydlí v bytě 2+1. Aby si přivydělala, poskytla podnájem 5 imigrantům, což je důvod, aby domácí paní Ostrá dala paní Veselé výpověď z bytu, pokud situaci neuvede do únosného stavu. Důvodem je skutečnost, že v případě, kdy v bytě žije více osob, než je uváděno při uzavření smlouvy o nájmu bytu, je nájemce povinen tuto změnu ohlásit vzhledem k nákladům, které se rozpočítávají na počet osob v domácnosti, například zálohy na vodné stočné. Stačí změnu nahlásit nejpozději do 2 měsíců. Důležitý je počet osob. Osobní údaje těchto osob hlásit není třeba.

Příklad:

Slečna Romana má problémy ve vztazích. Neustále s někým žije a opět nežije. Má za to, že neustále hlásit, teď jsem sama a teď už zase ne, je zbytečné. To může být za předpokladu, že má v nájemní smlouvě uvedeny osoby dvě. Pokud uvádí jen jednu, tak by mohl vzniknout problém, který by mohl mít za následek výpověď z nájmu bytu.

3.4.5. Ukončení nájmu

Nájem končí dohodou, uplynutým doby, na kterou byl sjednán, nebo výpovědí.

3.4.5.1. Výpověď z nájmu může dát nájemce i pronajímatel.

Výpověď však musí být písemná a doručena druhé straně. Způsob doručení zákon neurčuje. **Nájemce** vypovídá smlouvu uzavřenou na dobu neurčitou. Na dobu určitou lze smlouvu vypovědět v případě, že se okolnosti, za nichž byla smlouva uzavírána, změnily do takové míry, že po nájemci nelze rozumně požadovat, aby v nájmu pokračoval.

Příklad:

Pan Student uzavřel s panem Rozumným smlouvu o nájmu bytu na 5 let, tedy po dobu svého vysokoškolského studia. Bohužel v druhém ročníku byl vyslán na 2 roky na stáž do Londýna, proto dal výpověď z nájmu, což může, protože je skutečně nemožné, aby za bydlením v tomto případě dojížděl do Česka.

Pronajímatel musí mít k výpovědi zákonem stanovený důvod. Například hrubé porušení podmínek nájmu (neplacení nájemného minimálně 3 měsíce), potřeba zajistit bydlení svoje nebo osob blízkých. Nový důvod je odsouzení nájemce pro úmyslný trestný čin spáchaný na pronajímateli nebo členu jeho domácnosti, či osobě, která bydlí v domě nebo proti majetku, který se v tomto domě nachází.

Výpovědní lhůta není-li sjednána, má se za to, že výpovědní lhůta je tříměsíční od doručení výpovědi druhé straně. U hrubého porušení povinností nájemcem lze vypovědět smlouvu bez výpovědní lhůty.

3.4.5.2 Nájem po smrti nájemce

Zemře-li nájemce, přechází nájem na člena domácnosti, který žil v bytě s nájemcem a nemá vlastní byt. U manžela, partnera, rodiče, sourozence, zete, snachy, dítěte či vnuka přechází nájem automaticky. U vzdálenějších příbuzných se souhlasem pronajímatele vždy ne déle než na 2 roky. Pouze u osob nezletilých do 20 let a osob starších 70 let bez omezení.

Pokud dědic s nájemcem nebydlí, i tak dědí právo nájmu. Potom pronajímatel musí nájem vypovědět v zákonem stanovené lhůtě, a to do 3 měsíců, kdy se o smrti nájemce dozvěděl. Dědic nebo správce pozůstalosti může také nájem vypovědět s dvouměsíční výpovědní dobou, nejpozději do 6 měsíců. Za dluhy na nájemném odpovídá dědic. Pokud není dědic znám, do 6 měsíců je byt vyklizen a nájem bytu zaniká. Věci z bytu musí domácí bezpečně uložit, a pokud si je dědic nepřevzme po skončení dědického řízení bez zbytečného odkladu, může věci domácí prodat na účet nájemcova dědice.

Poznámka: U společného nájmu manželů, při úmrtí jednoho z manželů, zůstává nájemcem druhý manžel.

3.5. Výměnek

Vlastník nemovité věci si ve smlouvě o převodu nemovitosti na jinou osobu zajistí pro sebe či třetí osobu zaopatření po dobu života nebo na dobu určenou ve smlouvě. Nabyvatel se ve smlouvě zaváže, že ujednané podmínky splní.

Nejčastěji se jedná o doživotní bydlení v rámci převáděné nemovitosti, poskytnutí peněžitých nebo naturálních dávek, osobní péče ve stáří a nemoci.

Výměnek jako právo výměnkáře je nepřevoditelný a nepřechází na dědice. Pokud je zapsán do katastru nemovitostí, je závazný i pro další nabyvatele nemovitosti.

3.6. Náhrada škody a nemajetkové újmy

Každodenní život přináší nepřeberné množství situací, při kterých můžeme utrpět újmu – ať už majetkovou, tedy škodu (někdo nám např. rozbije okno), nebo újmu nemajetkovou (někdo nás např. pomluví v novinách).

3.6.1. Škoda

Škoda představuje jakoukoli ztrátu na majetku. Nejedná se přitom pouze o škodu skutečnou (rozdíl mezi hodnotou majetku před škodní událostí a hodnotou majetku po této události, tj. výše, o kterou se hodnota majetku snížila), ale i o ušlý zisk (výše, o kterou se hodnota majetku nezvýšila, ačkoli měla). Výši náhrady určí zpravidla soudní znalec.

Příklad:

Pan Pavel nabourá vozidlo pana Jindřicha, se kterým dotyčný podniká, uhradí mu nejenom náklady na jeho opravu, ale i ztrátu na zisku, o který v důsledku nepojízdnosti vozidla přišel.

Za vzniklou škodu je zpravidla odpovědný ten, kdo ji způsobil – tzv. škůdce.

Vznik povinnosti škůdce uhradit škodu se posuzuje s ohledem na to, zda ji způsobil porušením zákona, smlouvy, či zásad dobrých mravů¹².

3.6.2. Nemajetková újma

Nemajetková újma představuje osobní bolest, a to jak fyzickou, tak i duševní. Jedná se o zásah do osobnosti člověka (čest, zdraví, soukromí vlastní, osobních věcí). Jde se o újmu, která se může promítnout do majetkových poměrů poškozeného. Nemajetkovou újmu nově je i ztráta radosti z dovolené nebo cena zvláštní oblíbenosti.

Příklad:

Slečna Karolína podniká jako kadeřnice a dosud se jí velice dařilo. Její kadeřnický salon „Kala“ byl v dané lokalitě jediný. Ovšem situace se změnila a paní Šikovná si otevřela salon „Jenny“, kde jsou nabízeny další služby - manikúra, pedikúra a kosmetika. Zvědavé zákaznice slečny Karolíny měly v úmyslu vyzkoušet služby nově otevřeného salonu. Slečna Karolína začala proto šířit zvěsti o tom, že v salonu „Jenny“ používají nekvalitní barvy, poskytují předražené služby, které neodpovídají kvalitě, mají problém s hygienou, což bylo zákeřné, ale účinné. Lidé si říkají, není šprochu, na kterém by nebylo pravdy trochu, a tak se stalo, že paní Šikovná přišla nejen o dobré jméno, ale i o část možného zisku.

Příklad:

Manželé Kropáčkovi si v CK dohodli pro svoji dovolenou klidný hotel kousek od pláže a pokoj s výhledem na moře. Hotel byl sice od pláže 50 m, ale vzdušnou cestou. Denně zdolávali vzdálenost mnohem delší, protože se pohybovali klikatými uličkami. Pokoj možná výhled na moře dříve měl. Ted' před oknem stál stavební jeřáb, neboť zde probíhaly stavební práce,

¹² NEUVEDEN. *Náhrada újmy v NOZ* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/user_upload/informacni_brozury/MS_brozura_na_hrada_ujmy.pdf

které měly za úkol zvýšit budovu před hotelem stojící. Tudiž bylo i po klidu, protože stavební práce zpravidla v klidu neprobíhají. CK tedy musí manželům uhradit peněžitou náhradu za ztrátu radosti z dovolené.

Pro výpočet výše náhrady jsou používány tzv. Frankfurtské tabulky. Tabulky najdete na <http://www.evropskyspotrebitel.cz/files/frankfurtska-tabulka.pdf>.

Příklad:

Petr a Pavel jsou dva známí výtečníci. Tentokrát poškodili výzdobu náhrobků na místním hřbitově a zcela zdemolovali dvířka v kolumbáriu. Skutečná výše škody může být zvýšena, pokud vlastníci náhrobků a míst v kolumbáriu prokáží svůj emoční vztah k poškozeným věcem. To se pak Petr s Pavlem nebudou stačit divit.

3.6.2.1. Vznik újmy z porušení dobrých mravů, zákona a smlouvy

- **Zákon za dobré mravy** považuje to, co obecně považujeme za slušné chování ve styku s ostatními. Takže cokoli z takového chování vybočuje, je porušením dobrých mravů.

Příklad:

Pokud učitelku paní Chytrou nezdraví žáci ve škole, kde učí, jde o porušení školního řádu a záleží jen na ní, jakým způsobem bude situaci řešit. Pokud ji titíž žáci nezdraví na veřejnosti, dá se říci, že se jedná o porušení slušného chování, ale zákon to neřeší. Problém vznikne v okamžiku, kdy ji začnou žáci zesměšňovat na sociálních sítích. Jedná se pak o porušení dobrých mravů.

Příklad:

Paní učitelka Chytrá udělala chybu při hodnocení samostatné práce Janičky Vopičkové. Maminka na třídních schůzkách na paní Chytrou křičela na chodbě školy, že je nespravedlivá koza a největší „záškodnice“ v širokém dalekém okolí tak hlasitě, že ji slyšeli všichni přítomní v celé budově školy. Paní Vopičková může mít pravdu, ale zvolila špatný způsob kritiky a dopustila se snížení důstojnosti paní učitelky Chytré a tím porušila dobré mravy.

- **Vznikne-li újma porušením zákona**, hradíme i újmu způsobenou nedbalostí.

Příklad:

Pan Pavel přehlídl červenou a způsobil dopravní nehodu. Porušil zákon, je tedy škůdce a ponese odpovědnost za způsobenou škodu z nedbalosti. Za škodu by nesl odpovědnost, i kdyby na červenou jel úmyslně.

- **Při porušení smlouvy** se hradí újma bez ohledu na zavinění. Není důležité, zda smlouvu porušil ten, kdo ji podepsal, nebo ten, kdo byl splněním smlouvy pověřen.

Příklad:

Manželé Pochtiví si objednali dlouho předem odvoz službou Taxi Alfa na časnou ranní hodinu z důvodu odjezdu na dovolenou. Chtěli mít naprostou jistotu, že autobus, kterým měli absolvovat poznávací zájezd Švýcarskem, nezmeškají. Na taxi čekali marně, objednávka se někam zatoulala. Volali na centrálu. Vzhledem k tomu, že byla přetížená, dovolali se až v okamžiku, kdy již bylo pozdě a autobus nemohl déle čekat a odjel. Zaměstnanec Taxi Alfa pan Karel musel na náklady společnosti dopravit manžele Pochtivé do nejbližší nástupní stanice v Ústí nad Orlicí.

3.6.2.2. Škodit můžeme i beztestně

- **Vyšší moc aneb vis maior** je možnost, jak se vyhnout náhradě škody. Pokud prokážete, že vám splnění překazila mimořádná událost, například přírodní katastrofa, epidemie nebo teroristický útok.

Příklad:

Firma Alfa s.r.o. má vybavit do určitého data nábytkem prodejnu „Selská izba“. Den před předáním nábytku přišla povodeň, vyplavila dílnu a nábytek, který byl nachystán k předání, zničila. Za škodu způsobenou tím, že prodejna nemůže být včas otevřena, nenese firma Alfa s.r.o. odpovědnost, jde o případ vyšší moci.

- **Okolnosti vylučující protiprávnost, tj. nutná obrana, krajní nouze**

Příklad:

Při přepadení se bráníte a přitom zničíte útočnickovi hodinky. Pokud jde o přiměřenou obranu, nejste povinni škodu uhradit. Musí jít ovšem o situaci, kdy bezprostředně hrozí nebo trvá útok proti životu, zdraví, svobodě, majetku apod.

Příklad:

Zachraňujete-li babičku z bytu, odkud uniká plyn, a pomůžete si vykopnutím dveří, není možné po vás požadovat úhradu zničených dveří. Jednali jste v krajní nouzi. Musí jít však o situaci, kdy odvracíte přímo hrozící nebezpečí újmy. Navíc způsobená škoda nesmí mít stejně závažný nebo závažnější následek než ten původně hrozící.

3.6.3. Způsob náhrady škody

✓ **Uvedení věci do původního stavu připadá v úvahu jako první možnost řešení škodní události.** A až v případě, že to není možné, lze uhradit cenu v penězích. Je na poškozeném, aby si způsob náhrady vybral tu možnost, která mu vyhovuje. Pro určení peněžité náhrady **u způsobené škody** se vychází z ceny obvyklé v době poškození a zohlední se, co poškozený musel k obnově věci celkem vynaložit. Výše náhrady nemůže být snižována o opotřebení poškozené věci.

✓ **Přiměřené zadostiučinění se použije u** nemajetkové újmy. Přiměřeným zadostiučiněním je veřejná omluva (článek v tisku) nebo peníze. To, co nejlépe odčiní vzniklou újmu. Přihlíží se i k okolnostem, za kterých k újmě došlo, např. diskriminace výši náhrady úměrně zvýší.

✓ **Náhrada v penězích** se poskytuje vždy jako náhrada za lidské zdraví a život, což není vždy stanoveno tabulkou. Každý případ se posuzuje samostatně a zohledňuje se bolest a duševní útrapy poškozených. Pokud se strany nedohodnou, výši škody určí soud s ohledem na dopad zranění, na osobní a profesní život poškozeného a členy jeho rodiny v případě smrti.

Příklad:

Jinak bude ohodnoceno zranění s trvalými následky, např. trvalé poškození nohy při dopravní nehodě mladého talentovaného sportovce Michala, který má kariéru před sebou, a jinou výši totéž zranění pana Vladimíra v důchodovém věku. Podobně by se postupovalo při přiznání náhrady při úmrtí mladého 30letého řidiče s dvěma malými dětmi a úmrtí druhého řidiče, vdovce s dospělými dětmi, který je v důchodu. Soud zcela jistě přizná vyšší částku prvnímu

řidiči, protože hodnotí nejen újmu psychickou, ta je u obou případů stejná, ale i ekonomickou – ta se liší.

Schéma č. 3 – Příklady maximální výše náhrad¹³

Příklady dosavadní maximální výše náhrad	
Zlomenina dolní čelisti	2 400 Kč
Těžký otřes mozku	7 200 Kč
Ztráta dolní končetiny	240 000 Kč
Amputace zevních pohl. orgánů	240 000 Kč
Ztráta sluchu	360 000 Kč

* Částky mohou být zvýšeny pouze za zcela mimořádných okolností.

3.6.4. Odpovědnost za škody

Možné případy vzniku škody:

– **škody vzniklé při provozní činnosti.** Škodu nemusí platit ten, kdo prokáže, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo.

Příklad

Pan Novák zavolal elektrikáře pana Rychlého, protože v jeho nájemním domě bezdůvodně vypadává proud. Chce, aby pan Rychlý udělal revizi elektrických rozvodů. Pan Rychlý nastudoval dostupné dokumenty, a přesto při revizi došlo ke zkratu, který zničil v několika bytech elektrospotřebiče. Dalším zkoumáním bylo zjištěno, že je na vině pan Zvědavý, nájemník, který, neodborně zapojil kabely. Pan Rychlý tedy za škodu neodpovídá.

– **škody vzniklé provozem zvlášť nebezpečným** (stavby, elektrárny, chemičky, lomy, sklady s výbušninami). V těchto případech je provozovatel zodpovědný za škodu vždy. Jedinou možností, kdy za škodu nezodpovídá, je způsobení škody vyšší mocí.

Příklad:

Stavební firma na staveništi překopne telefonní kabel. V případě, že kabel byl zakreslen v dokumentaci, za škodu způsobenou odpovídá. Pokud v dokumentaci kabel zakreslen nebyl, za škodu nezodpovídá.

– **škody vzniklé na věcech vnesených a odložených**

Příklad:

Jste na zimní dovolené na horách. Bydlíte přímo u sjezdovky, proto necháte svůj vůz celý týden zaparkovaný v garáži hotelu, kde jste ubytováni. Při odjezdu zjistíte, že v garáži už svůj vůz nemáte.

Poznámka: V případě odcizení vozidla v prostorách provozovatele je provozovatel odpovědný za náhradu škody jak vozidla, tak jeho veškerého příslušenství.

¹³ NEUVEDEN. *Náhrada újmy v NOZ* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/user_upload/informacni_brozury/MS_brozura_na_hrada_ujmy.pdf

Další případy týkající se odpovědnosti za věci vnesené lze najít na stránce: <http://www.vzory.cz/vzory/obcan-a-urad/odpovednost-za-vnesene-veci/>.

– **škody způsobené dopravním prostředkem**

Příklad:

Paní Malá při couvání s osobním automobilem nacouvala sousedovi do plotu a porazila zděný sloupek.

– **škody způsobené zvířetem nebo na zvířeti**

Příklad:

Pokouše vás pes, můžete žádat náhradu škody po jeho vlastníkově nebo po tom, kdo ho měl právě na starosti

Příklad:

Pokouše-li váš pes sousedova psa, odpovídáte sousedovi za způsobenou škodu.

– **škody způsobené informací nebo radou (za úplatu)**

Příklad:

Statik vydá po zemětřesení stanovisko, že je dům v pořádku a obyvatelný. Nicméně dům se zřítí. Pokud podal mylnou informaci, je za škodu zodpovědný, především v případě, pokud informaci podal za úplatu. Zodpovědný je i ten, kdo podá špatnou informaci úmyslně a způsobí tím škodu.

Schéma č. 4: Přehled zvláštních případů vzniku škody dle NOZ¹⁴

Přehled zvláštních případů vzniku škody dle NOZ	
Upraveny dosavadním právem	Nové upraveny NOZ
Škoda způsobená vadou výrobku	Škoda způsobená osobou s nebezpečnými vlastnostmi
Škoda způsobená tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání	Škoda způsobená zvířetem
Škoda způsobená provozem zvlášť nebezpečným	Škoda způsobená informací nebo radou
Škoda na odložené věci	Škoda na nemovité věci
Škoda na vnesené věci	
Škoda způsobená několika osobami najednou	
Škoda způsobená dopravním prostředkem	
Škoda způsobená provozní činností	
Škoda na převzaté věci	
Škoda způsobená věcí	

3.6.5. Bezdůvodné obohacení

Je vymezeno jako majetkový prospěch bez právního důvodu. NOZ tuto definici mírně

¹⁴ NEUVEDEN. *Náhrada újmy v NOZ* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/user_upload/informacni_brozury/MS_brozura_na_hrada_ujmy.pdf

upravuje, když namísto „bez právního důvodu“ hovoří o obohacení bez „spravedlivého důvodu“.

Příklad:

Pokud dostane číšník spropitné, je to možné považovat za obohacení bez právního důvodu, jistě však ne za obohacení bez spravedlivého důvodu. Pokud návštěvníkovi hotelu poskytují v průběhu pobytu omylem zdarma stravu a on se zároveň domnívá, že je zahrnuta v ceně pobytu, nemá hotel nárok požadovat dodatečně uhrazení stravy. Ovšem jen do doby, pokud na tuto skutečnost návštěvníka neupozorní. Potom už si musí stravu hradit.

Příklad:

Paní Jana poslala ze svého účtu 5 000 Kč synovi Radkovi jako příspěvek na výdaje spojené s bydlením. Ovšem přehlédla se a zadala nesprávné číslo účtu. Peníze obdržela neznámá osoba, která byla bankou vyzvána, aby peníze vrátila zpět, což podle zákona učinit musí, neboť se jedná o bezdůvodné obohacení.

Schéma č. 5: Bezdůvodné obohacení – další změny¹⁵

Několik slov závěrem

Zpracovaný materiál slouží lektorům projektu „Učíme se celý život“. Vzhledem k tomu, že problematika soukromého práva je velice rozsáhlá, nebylo možné do něj zahrnout vše. Jde o základní výběr problémů dotýkajících se běžného života. Je pouze na lektorech, zda si určitou problematiku v přednáškách, doplní nebo naopak vynechají. Příklady jsou převážně zpracovány dle publikace: RYŠÁVKOVÁ, Veronika a kol. *Nový zákoník úplně pro všechny*.

¹⁵ NEUVEDEN. *Náhrada újmy v NOZ* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/user_upload/informacni_brozury/MS_brozura_na_hrada_ujmy.pdf

Příklady dobré praxe

- Při řešení sporných životních situací postupujme nejlépe dohodou. Pokud dohody nejsou možné, je vhodné obrátit se na právníka nebo na soud.
- Opatrnosti nikdy nezbyvá – snažme se nejednat unáhleně, pod tlakem nebo v časové tísní. Snažme se mít pro svá rozhodnutí vždy dostatek času. Pokud tomu tak není, vyžádejme si dostatečný čas na rozmyšlenou. Zvažme vše s rozmyslem na základě potřebných informací.
- Pokud nestačí informace, které nám byly poskytnuty přímo při řešení daného problému, vyžádejme si informace další. Pokud nám poskytnuty nejsou, zjistíme si potřebné informace jiným vhodným způsobem. Někdy není zcela od věci si dostupné informace o problému, který máme řešit, zjistit předem. Pokud sami na rozhodnutí jak problém vyřešit i s těmito informacemi nestačíme nebo nejsme schopni situaci sami zvážit a vyhodnotit, požádejme o kvalifikovanou pomoc.
- Veřejné informační zdroje:
 - Katastr nemovitostí: <http://www.cuzk.cz/Katastr-nemovitosti.aspx>
 - <http://www.sledovanizmen.cz/>.
 - Obchodní rejstřík: <http://www.justice-obchodni-rejstrik.cz/>
 - Insolvenční rejstřík: <https://isir.justice.cz/isir/common/index.do>
 - Centrální registr dlužníků ČR: <http://www.centralniregistrdluzniku.cz/>
- Právní pomoc se hodí a to nejlépe bezplatná. Bezplatné právní poradenství poskytují mimo jiné i tyto organizace:
 - ✓ Studentská právní poradna UPOL: Kancelář Studentské právní poradny najdete na adrese Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci, tř. 17 listopadu 8, Olomouc, budova A (za vrátnicí vlevo). Kontakty: telefon pouze pro konzultace, telefonicky se právní rady nedávají: 585 637 616, <http://www.pf.upol.cz/menu/struktura-pf/centra/centrum-pro-klinicke-pravni-vzdelavani/informace-pro-klienty-studentske-pravni-poradny/>.
 - ✓ Juris Pro bono o.p.s - Jiráskova 297/14, Hodolany, 779 00 Olomouc, telefon: 734 123 933, poradna@jurisprobono.cz, poradna Ostružnická 9, 779 00 Olomouc, <https://www.facebook.com/pages/JURIS-PRO-BONO-OPS/579825325410237>.

Studijní literatura

NEUVEDEN. *Nový občanský zákoník* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/novy-obcansky-zakonik-2014.html>

NEUVEDEN. *Vznik zákona* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://mladez.senat.cz/vznik-zakona>

KLIMÁNKOVÁ, Gabriela. *Nový občanský zákoník: Velký přehled změn* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.mesec.cz/clanky/novy-obcansky-zakonik-velky-prehled-zmen/>

DLOUHÁ, Petra. *Předmanželská smlouva. Zabiják romantiky, nebo jistící lano?* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.penize.cz/spotrebitel/220210-predmanzelska-smlouva-zabijak-romantiky-nebo-jistici-lano>

NEUVEDEN. *Top články* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/>

TULÁČEK, Michal. *Nový občanský zákoník - NOZ* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.dtest.cz/clanek-3177/noz-novy-obcansky-zakonik>

NEUVEDEN. *Informační brožury ministerstva spravedlnosti* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.smocr.cz/cz/aktualni-legislativa/novy-obcansky-zakonik/informacni-brozury-ministerstva-spravedlnosti.aspx>

Použité zdroje

Publikace:

RYŠÁVKOVÁ, Veronika a kol. *Nový zákoník úplně pro všechny*. Praha: GRADA PUBLISHING a.s., 2014, ISBN 978-80-247-5157-3.

Internetové zdroje:

NEUVEDEN. *Legislativní postup* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.psp.cz/sqw/hp.sqw?k=173>

NEUVEDEN. *Občanský zákoník* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/obecna-cast/predmet-upravy/>

NEUVEDEN. *Nový občanský zákoník 2014* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://bezplatnapravniporadna.cz/online-zdarma/novy-obcansky-zakonik-2014/obecne/16759-neplatnost-pravniho-jednani-dobre-mravy-a-novy-obcansky-zakonik-2014.html>

“DVOŘÁK, Tomáš. *Ochrana osobnosti a nový občanský zákoník* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://muj-pravnik.cz/ochrana-osobnosti-a-novy-obcansky-zakonik-bulvarni-deniky/>

GURLICH, Richard. *Právo na duševní a tělesnou integritu dle NOZ* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.businessinstitut.cz/pravo-na-dusevni-a-telesnou-integritu-podle-noz>

NEUVEDEN. *Občanský zákoník* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/obecna-cast/osoby/>

BEZOUŠKA, Petr. *Průměrně rozumný člověk existuje?* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.prkpartners.cz/rekodifikace/legislativni-novinky/217-prumerne-rozumny-clovek.-existuje/>

ŠPERL, Milan. *Dědické právo od roku 2014* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <https://www.patria.cz/pravo/2540306/dedicke-pravo-od-roku-2014-dil-sedmy-zakonna-posloupnost.html>

NEUVEDEN. *Hardsihp doložka (nejen) podle NOZ* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: <http://www.epravo.cz/top/clanky/hardship-dolozka-nejen-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-78955.html>.

NEUVEDEN. *Náhrada újmy v NOZ* [online]. [cit. 17.8.2014]. Dostupný na WWW: http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/user_upload/informacni_brozury/MS_brozura_na_hrada_ujmy.pdf